

Tweejaarlijks verslag betreffende het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen

JULI 2007

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Executive Summary.....	4
I. Inleiding.....	4
II. Inhoud.....	4
III. Conclusie.....	6
Inleiding.....	7
I. Algemeen.....	7
II. Wetgevend kader.....	7
III. Methodologie.....	10
Hoofdstuk I. Deelnemers aan het vrij aanvullend pensioen.....	12
Inleiding.....	12
I. Aangeslotenen.....	12
II. Bijdragen.....	15
Hoofdstuk II. Pensioenluik.....	18
Inleiding.....	18
I. Verhouding tussen de actieven, slapers en rentegenieters.....	18
II. Pensioenprestaties.....	19
III. Beleggingsbeleid.....	20
IV. Rendement van de beleggingen.....	22
V. Kostenstructuur.....	23
VI. Gewaarborgd rendement.....	25
VII. Winstdeelname.....	26
1. Toekenningscriteria.....	26
2. Gemiddeld percentage van de toegekende winstdeelname.....	27
VIII. Overgedragen reserves.....	28
XI. Afkoopvergoeding.....	29
Hoofdstuk III. Solidariteitsluik.....	30
Inleiding.....	30
I. Aanbieders.....	30
II. Aangeslotenen.....	31
III. Bijdragen.....	32
IV. Solidaire prestaties.....	32
V. Beleggingsbeleid.....	33
VI. Rendement van de beleggingen.....	35
VII. Kostenstructuur.....	36
VIII. Winstdeelname.....	36
IX. Afkoopvergoeding.....	36
Conclusie.....	37
Lexicon.....	40
Bijlage: Vragenlijst voor het opstellen van het tweejaarlijkse verslag voor het jaar 2005.....	42

Executive Summary

I. Inleiding

Dit is het eerste tweejaarlijks verslag van de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) over het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen, hierna “VAPZ” genoemd. Krachtens de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de programmawet van 24 december 2002 (I) moet de CBFA om de twee jaar een dergelijk verslag opstellen.

Wat dit tweejaarlijks verslag bijzonder maakt, is dat het om praktische redenen enkel betrekking heeft op 2005. Het verslag is opgesteld op basis van de antwoorden op een vragenlijst die werd verstuurd naar alle verzekeringsondernemingen die levensverzekeringen aanbieden en naar de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die zijn gespecialiseerd in het aanbieden van aanvullende pensioenen aan zelfstandigen.

Die vragenlijst die, enerzijds, handelde over het pensioenluik in de strikte zin en, anderzijds, over het solidariteitsluik, sneed uiteenlopende onderwerpen aan zoals het aantal aangeslotenen, het bedrag van de bijdragen, de aangeboden prestaties, de beleggingsstrategie of het bedrag van de winstdeelnemingen.

De antwoorden op die vragenlijst worden in dit verslag onderzocht en toegelicht, en dit zowel op algemeen vlak als op het specifieke vlak van de vrije beroepen. Verder wil het verslag ook de follow-up mogelijk maken van de evolutie van het VAPZ.

II. Inhoud

Dankzij de vruchtbare medewerking van de pensioeninstellingen kon dit eerste tweejaarlijks verslag, conform de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de WAPZ, worden opgesteld op basis van de gegevens van 2005. Hieruit kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- het aantal zelfstandigen dat bijdragen betaalt voor een VAPZ, stijgt duidelijk, maar ligt toch niet erg hoog in verhouding tot het totale aantal zelfstandigen. In 2005 hebben immers slechts 20 % van de zelfstandigen in hoofd- of bijberoep een bijdrage betaald voor een aanvullend pensioen. Binnen de categorie van de vrije beroepen bedraagt dit percentage 28 %;
- een groot aantal VAPZ-overeenkomsten omvat een solidariteitsluik. 42 % van de in 2005 afgesloten of voortgezette VAPZ-overeenkomsten waren “sociale” overeenkomsten;
- de zelfstandigen met een vrij beroep waarvoor sinds tal van jaren een beroepskas bestaat, vertegenwoordigen 20 % van alle

zelfstandigen die in 2005 een bijdrage hebben betaald voor een aanvullend pensioen. Wanneer wordt gekeken naar de sociale overeenkomsten inzake vrij aanvullend pensioen, bedraagt dat percentage zelfs 40 %;

- een hoog percentage aangeslotenen – 40 % – betaalt bijdragen van meer dan € 2.000, wat erop lijkt te wijzen dat de zelfstandigen die bijdragen betalen voor een VAPZ, in hoofdzaak de zelfstandigen met een hoog inkomen zijn;
- wanneer de zelfstandige ervoor heeft geopteerd om bijdragen te betalen voor een vrij aanvullend pensioen, blijft hij dat doen, ook al gaat het om vrijwillige bijdragen; de meeste aangeslotenen blijken inderdaad actieve aangeslotenen te zijn;
- amper 11,6 % van de zelfstandigen die in 2005 met pensioen gingen, genoten een VAPZ;
- op het ogenblik van hun pensionering hebben de meeste gepensioneerden, wanneer hen die keuze werd geboden, geopteerd voor de uitkering van een kapitaal en niet van een rente;.
- wat het beleggingsbeleid betreft, blijkt er een duidelijk verschil te bestaan tussen de verzekeringsondernemingen en de in het VAPZ gespecialiseerde instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening;
- verzekeringsondernemingen opteren over het algemeen voor dezelfde beleggingen als in het kader van hun activiteit ‘individuele levensverzekeringen’, wat betekent dat zij in hoofdzaak beleggen in obligaties, terwijl instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening eerder beleggen in aandelen en rechten van deelneming in beleggingsfondsen;
- in verband met de dekking van de solidariteitsprestaties moet worden vastgesteld dat, inzake beleggingen, de voorkeur uitgaat naar liquide middelen, omdat de voorziene prestaties snel moeten kunnen worden uitbetaald;
- wat het rendement van de beleggingen betreft, kan moeilijk een gezamenlijke gedragslijn worden onderscheiden omdat er ter zake een grote verscheidenheid bestaat;
- op het vlak van het gewaarborgd rendement zijn de verschillen minder uitgesproken en in essentie terug te voeren op de wettelijke verplichtingen. In 2005 bedroeg het gemiddeld gewaarborgd rendement 3,04 %;
- de toekenning van winstdeelnemingen lijkt sterk afhankelijk van het gewaarborgd rendement: hoe hoger het gewaarborgd rendement, hoe kleiner de toegekende winstdeelneming om tot een algemeen jaarlijks rendement van 4,20 % te komen;

- de in de transparantieverslagen gepubliceerde gegevens over de kostenstructuur zijn helemaal niet geüniformiseerd of zelfs maar geharmoniseerd bij de verschillende pensioeninstellingen. Bovendien zijn de regels over de kosten vrij ontoegankelijk voor niet-ingewijden. Een uitzondering daarop vormen de in het VAPZ gespecialiseerde instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, die veel eenvoudigere regels hanteren voor de berekening van de kosten;
- wat meer specifiek het solidariteitsluik betreft dat het pensioenluik aanvult in de sociale pensioenovereenkomsten, blijken de meeste pensioeninstellingen een vast pakket prestaties aan te bieden dat de zelfstandige geen keuzevrijheid biedt en over het algemeen hetzelfde type prestaties omvat, namelijk de financiering van het aanvullend pensioen bij invaliditeit en bij primaire arbeidsongeschiktheid, alsook de compensatie van inkomstenverlies bij tijdelijke of permanente arbeidsongeschiktheid.

III. Conclusie

Toch moet worden opgemerkt dat het VAPZ een materie in volle evolutie is, zowel op reglementair vlak als op het vlak van de producten die door de pensioeninstellingen worden aangeboden.

Bijgevolg kan nu al worden aangekondigd dat de vragenlijst op diverse punten zal worden aangepast: bepaalde vragen blijken immers geen pertinente gegevens op te leveren, terwijl andere vragen zouden kunnen worden verfijnd zodat men over meer gegevens kan beschikken, zonder dat dit echter extra werk oplevert voor de pensioeninstellingen.

Zo zullen bepaalde cijfergegevens worden gevraagd, zoals het bedrag van de reserves met betrekking tot zowel het pensioenluik als het solidariteitsluik, alsook de omvang van de prestaties in rente en in kapitaal. Het begrip “aangeslotenen” zal worden gepreciseerd om ook over gegevens te kunnen beschikken volgens geslacht en volgens leeftijdsklasse.

Een vergelijking tussen de cijfers in dit verslag en de cijfers die in het volgend tweejaarlijks verslag zullen worden gepubliceerd, zal dan ook bijzonder interessant zijn om de evolutie van de sector echt te kunnen volgen.

Afspraak dus in 2009 voor het volgend tweejaarlijks verslag met de cijfers over 2006 en 2007 en de vergelijking met de cijfers in dit verslag.

Inleiding

I. Algemeen

Krachtens Titel II, hoofdstuk 1, afdeling 4 van de programmawet van 24 december 2002 (I)¹, hierna “WAPZ” genoemd, moet de CBFA een tweejaarlijks verslag opstellen over het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen².

De Minister van Landbouw en Middenstand wenst de evolutie van het VAPZ beter te kunnen volgen aan de hand van dit verslag. Daarom is in overleg met de Minister een vragenlijst opgesteld³ die is verstuurd naar alle instellingen die bij deze materie betrokken zijn.

Dit verslag is gebaseerd op de antwoorden die zijn verstrekt door de pensioeninstellingen die een VAPZ aanbieden, ongeacht of al dan niet solidariteitsprestaties zijn gekoppeld aan die aanvullende pensioenen.

II. Wetgevend kader

De WAPZ, de wettelijke grondslag voor het aanvullend pensioen voor zelfstandigen, is op 1 januari 2004 in werking getreden. De wet is genomen voor de hervorming van het VAPZ, vooral op het vlak van het vroegere alleenverkooprecht van de sociale verzekeringskassen met betrekking tot de opbouw van het aanvullend pensioen.

Met die hervorming werd ernaar gestreefd om, net als voor de werknemers, ook voor de zelfstandigen de opbouw van een aanvullend pensioen te democratiseren door hun toetreding tot sociale pensioenovereenkomsten aan te moedigen en de verschillende bestaande regelingen inzake aanvullend pensioen voor zelfstandigen te harmoniseren. Daarbij moest er ook op worden toegezien dat de bestaande regelingen voor bepaalde vrije beroepen niet in het gedrang kwamen.

De Orde van advocaten en de Orde van notarissen hadden immers al lang⁴ een voorzorgskas opgericht ten behoeve van hun leden, zodat zij een aanvullend pensioen konden genieten.

Verder hadden de Ordes ook een akkoord onderhandeld over de fiscale aftrekbaarheid van de aan de beroepskas gestorte bijdragen.

De WAPZ vormt de grondslag voor het aanvullend pensioen voor zelfstandigen

Vroegere specifieke regelingen voor bepaalde vrije beroepen

¹ B.S. van 31 december 2002, p. 58686.

² Artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de programmawet van 24 december 2002 (I).

³ De vragenlijst gaat als bijlage bij dit verslag.

⁴ Respectievelijk de Voorzorgskas voor Advocaten in 1951 en het Aanvullend Pensioenfonds van het Notariaat in 1976.

Conform de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, als gewijzigd bij de wet van 27 juni 1969, konden ook de geneesheren, tandartsen en apothekers een eigen voorzorgskas oprichten. In de praktijk heeft dit geresulteerd in de oprichting van twee beroepskassen⁵.

Diezelfde wet van 27 juni 1969 heeft bovendien een specifiek sociaal statuut ingevoerd voor de geneesheren, tandartsen en apothekers waarbij werd voorzien in een tegemoetkoming door het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, hierna "RIZIV" genoemd, in de opbouw van een aanvullend pensioen of van een verzekering 'gewaarborgd inkomen'.

*Eerste stap naar een
vrij aanvullend
pensioen*

Vervolgens heeft het koninklijk besluit van 26 maart 1981 in het koninklijk besluit nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen een revolutionair artikel 52bis ingevoerd dat de eerste stap vormde in de richting van het VAPZ zoals wij dat momenteel kennen.

Voortaan was expliciet bepaald dat de zelfstandigen op vrijwillige basis bijdragen konden storten aan hun sociale verzekeringskas voor de opbouw van een aanvullend pensioen. De sociale verzekeringskas vormde enkel de schakel tussen de zelfstandige en de verzekeringsonderneming waaraan die verzekeringskas de individuele levensverzekeringspremie stortte in naam van die zelfstandige. De bedragen waren beperkt tot een bepaald percentage van de beroepsinkomsten.

Die eerste VAPZ-regeling vormde de aanzet tot de huidige regeling die is ingevoerd door de WAPZ.

*Nieuwe regeling:
de WAPZ*

De nieuwe wetgeving beperkt zich tot de opbouw van een aanvullend pensioen en/of een overlevingspensioen, eventueel aangevuld met verschillende solidariteitsprestaties. Het invaliditeitsrisico is uitgesloten uit het toepassingsgebied van de WAPZ omdat het een eigen fiscale regeling heeft.

Zoals voorheen heeft de zelfstandige in hoofd- of bijberoep de keuze om al dan niet een aanvullend pensioen op te bouwen. Voortaan kan hij echter ook kiezen bij welke pensioeninstelling (verzekeringsonderneming of instelling voor bedrijfspensioen-voorziening) hij zijn aanvullend pensioen gaat opbouwen. Bovendien kan hij van de ene pensioeninstelling overstappen naar de andere, wat voor vrije concurrentie zorgt binnen de sector.

Er bestaan twee types pensioenovereenkomsten:

- de gewone pensioenovereenkomsten die pensioenvoordelen of voordelen bij overlijden aanbieden en waaraan de zelfstandige

⁵ De Voorzorgskas voor Geneesheren in 1970 en de Voorzorgskas voor Apothekers in 1981.

*Gewone
overeenkomsten*

8,17 % van zijn beroepsinkomsten mag besteden, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag te mogen overschrijden⁶;

*Sociale
overeenkomsten*

- de sociale pensioenovereenkomsten die, naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden, ook bijkomende voordelen bieden, zoals de financiering van het aanvullend pensioen tijdens bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of de betaling van een forfaitaire uitkering in bepaalde gevallen⁷. De zelfstandige mag 9,40 % van zijn beroepsinkomsten gebruiken voor de opbouw van een sociaal pensioen, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag te mogen overschrijden⁸, waarbij – als tegenprestatie – minstens 10 % van de totale bijdrage moet worden gebruikt voor het solidariteitsluik.

Het solidariteitsluik mag worden beheerd door de pensioeninstelling of door een andere instelling.

Ongeacht het type pensioenovereenkomst waarvoor wordt geopteerd en voor zover de zelfstandige de door de wetgever vastgestelde maximumpercentages niet overschrijdt, worden de gestorte bijdragen voor de opbouw van een aanvullend pensioen gelijkgesteld met socialezekerheidsbijdragen die als dusdanig aftrekbaar zijn van de beroepsinkomsten⁹.

RIZIV-statuut

Naast het VAPZ, dat toegankelijk is voor alle zelfstandigen en wordt beheerd door de WAPZ, bestaat er ook een sociaal of RIZIV-statuut dat wordt geregeld bij artikel 54 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994¹⁰.

Krachtens het RIZIV-statuut komen apothekers, geneesheren, tandartsen en kinesitherapeuten onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een RIZIV-tegemoetkoming in de premies of bijdragen die worden gestort in het kader van overeenkomsten die – bij invaliditeit, pensionering of overlijden – renten, pensioenen of een kapitaal waarborgen. Het kan daarbij gaan om een overeenkomst ‘gewaARBorgd inkomen’ of een overeenkomst ‘aanvullend pensioen’ met een solidariteitsluik.

⁶ Voor 2005 bedroeg dat maximumbedrag €2.487,20.

⁷ Voor een beschrijving van die voordelen wordt verwezen naar het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten.

⁸ Voor 2005 bedroeg dat maximumbedrag €2.861,64.

⁹ De bijdragen voor het aanvullend pensioen mogen echter enkel van de beroepsinkomsten worden afgetrokken als de zelfstandige zijn socialezekerheidsbijdragen heeft betaald.

¹⁰ Zoals gewijzigd bij de programmawet van 24 december 2002.

Typisch voor die regeling is dat zij, mits bepaalde voorwaarden worden nageleefd, toegankelijk is voor alle personen die een voornoemde medische activiteit uitoefenen, ongeacht of zij zelfstandigen, werknemers of zelfs statutaire personeelsleden zijn.

Het bedrag van de RIZIV-tegemoetkoming valt buiten de bijdragebeperking vastgesteld in de WAPZ. De beoefenaars van de betrokken medische beroepen kunnen, met andere woorden, bijdragen aan een overeenkomst ‘aanvullend pensioen’ met een solidariteitsluik aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming en ook, zoals alle andere zelfstandigen, aan een overeenkomst ‘aanvullend pensioen’ waaraan al dan niet een solidariteitsluik verbonden is.

In dit verslag wordt met het begrip ‘RIZIV-overeenkomst’ verwezen naar de overeenkomsten ‘aanvullend pensioen’ met een solidariteitsluik die worden gefinancierd aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming.

Aangezien het hier om overeenkomsten ‘aanvullend pensioen’ met een solidariteitsluik gaat, vallen zij binnen het toepassingsgebied van de vragenlijst en worden zij – in het kader van dit verslag – in beginsel dan ook opgenomen als ‘sociale’ overeenkomsten.

III. Methodologie

Jaar 2005

Dit twejaarlijks verslag is in verschillende opzichten bijzonder: enerzijds gaat het om het eerste twejaarlijks verslag dat de CBFA opstelt op basis van een vragenlijst die is opgesteld in samenspraak met de Minister, en anderzijds heeft het om praktische redenen enkel betrekking op 2005¹¹.

Timing

De vragenlijst is in juli 2006 naar alle verzekeringsondernemingen die levensverzekeringen aanbieden in België¹², en naar de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het aanbieden van aanvullende pensioenen aan bepaalde vrije beroepen¹³, verstuurd met het verzoek hun antwoorden vóór 30 september 2006 terug te sturen. Die vragenlijst had immers betrekking op de cijfers voor 2005 en bovendien werden de op 31 december 2005 afgesloten jaarrekeningen over het algemeen goedgekeurd tijdens de algemene vergadering in mei of juni 2006.

Inhoud

Die vragenlijst die, enerzijds, handelde over het pensioenluik in de strikte zin en, anderzijds, over het solidariteitsluik, sneed

¹¹ Het volgend twejaarlijks verslag, dat in 2009 zal worden gepubliceerd, zal betrekking hebben op de jaren 2006 en 2007. Daarvoor zal in 2007 én in 2008 naar de betrokken instellingen een vragenlijst worden verstuurd die vergelijkbaar is met de vragenlijst als bijlage.

¹² 47 in België erkende verzekeringsondernemingen en 6 bijkantoren van buitenlandse verzekeringsondernemingen.

¹³ 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die zich specifiek richten tot de vrije beroepen, zoals medici, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen.

uiteenlopende onderwerpen aan zoals het aantal aangeslotenen, het bedrag van de bijdragen, de aangeboden prestaties, de beleggingsstrategie of het bedrag van de winstdeelnemingen.

Sommige instellingen hebben hun antwoorden met enige vertraging voorgelegd, vooral omdat het om het allereerste twejaarlijks verslag ging en zij bijgevolg niet onmiddellijk over alle gevraagde inlichtingen beschikten of bepaalde cijfers moesten omwerken.

Omwille van dezelfde redenen – eerste vragenlijst en eerste verslag – heeft de CBFA sommige pensioeninstellingen bijkomende informatie moeten vragen. Over het algemeen is de samenwerking met de pensioeninstellingen vruchtbaar gebleken, waarvoor onze dank.

*Verzekerings-
ondernemingen en
instellingen voor
bedrijfspensioen-
voorziening*

Daarna is het verslag opgesteld op basis van de antwoorden van de pensioeninstellingen die een VAPZ aanbieden, i.e. 27 verzekeringsondernemingen en 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

De antwoorden op de diverse vragen van de vragenlijst zijn zowel onderzocht op het algemene vlak als op het specifieke vlak van de vrije beroepen¹⁴ en, waar nodig, aangevuld met commentaar. Het in dit verslag gebruikte begrip “vrije beroepen” slaat uitsluitend op de vrije beroepen waarvoor een specifieke pensioeninstelling bestaat, namelijk de geneesheren, de tandartsen, de apothekers, de kinesitherapeuten, de advocaten, de gerechtsdeurwaarders en de notarissen.

Ook al bestaat er een specifieke pensioeninstelling voor die vrije beroepen, toch kunnen hun beoefenaars hun pensioeninstelling vrij kiezen.

¹⁴ Het gaat hier om de algemene resultaten van de pensioeninstellingen die zich richten tot bepaalde vrije beroepen, namelijk 1 verzekeringsonderneming en 3 instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

Hoofdstuk I. Deelnemers aan het vrij aanvullend pensioen

Inleiding

Traditioneel wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende categorieën van VAPZ-deelnemers:

Actieve aangeslotenen: aangeslotenen die een bijdrage betalen

Slapende aangeslotenen: aangeslotenen die geen bijdrage betalen

Rentegenieters: begunstigden

- actieve aangeslotenen: dit begrip verwijst naar de aangeslotenen die in de loop van het jaar een VAPZ-bijdrage of -premie hebben betaald aan de betrokken pensioeninstelling;
- slapende aangeslotenen: dit begrip verwijst naar de aangeslotenen die in het verleden een VAPZ-overeenkomst hebben gesloten met de betrokken pensioeninstelling, maar die tijdens het betrokken jaar geen bijdrage of premie hebben betaald aan die instelling¹⁵;
- rentegenieters: dit begrip verwijst naar de aangeslotenen die, eens zij de pensioenleeftijd hebben bereikt, VAPZ-prestaties ontvangen in de vorm van een rente. Ook de rechthebbenden die een overlevingsrente of een wezenrente genieten maken deel uit van deze groep.

I. Aangeslotenen

42% van de VAPZ-overeenkomsten zijn “sociale” VAPZ-overeenkomsten

Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt dat 169.502 zelfstandigen¹⁶ in 2005 een VAPZ hadden. Dit cijfer betreft de actieve aangeslotenen bij een dergelijke pensioenovereenkomst. Zij hebben hetzij een “gewone” VAPZ-overeenkomst afgesloten, hetzij een zogenaamde “sociale” VAPZ-overeenkomst, waarbij de term “sociaal” naar het luik solidariteit verwijst. Het aantal actieve aangeslotenen dat een sociale VAPZ heeft afgesloten¹⁷ bedraagt 71.982 personen.

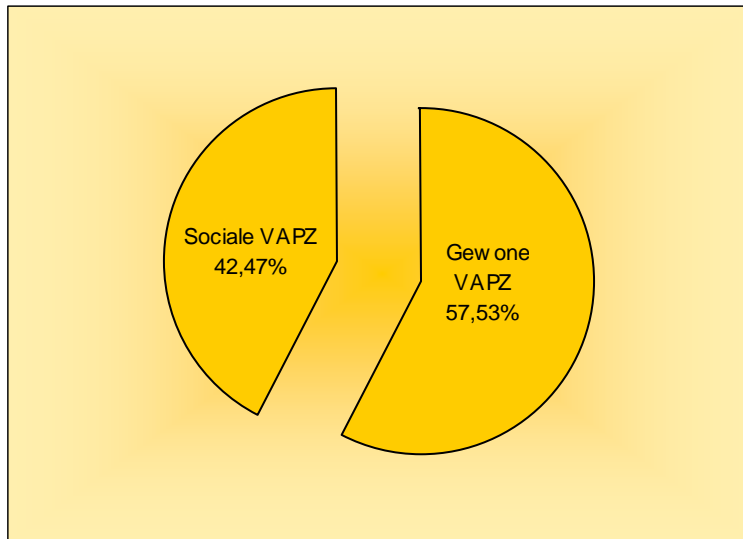
¹⁵ Bijgevolg is het mogelijk dat bepaalde zelfstandigen bij verschillende pensioeninstellingen geregistreerd staan als “slapers” indien zij bijvoorbeeld verschillende VAPZ-overeenkomsten hebben gesloten, maar slechts aan één enkele instelling bijdragen betalen.

¹⁶ Dit cijfer is een onderschatting. Zo is het aantal aangeslotenen dat een bijdrage kleiner dan €100 betaalt niet opgenomen.

¹⁷ Zie hoofdstuk III, Solidariteit.

Grafiek 1: Percentagewijze verdeling van de gewone VAPZ-overeenkomsten en de sociale VAPZ-overeenkomsten

Slechts 19,5% van de zelfstandigen heeft een VAPZ

Deze cijfers tonen aan dat de grote meerderheid van de 867.268¹⁸ in België werkzame zelfstandigen in hoofd- of bijberoep in 2005 geen VAPZ had. Van alle zelfstandigen in hoofd- of bijberoep heeft immers slechts 19,54% een VAPZ.

Grafiek 2: Procentueel aantal zelfstandigen met een VAPZ-overeenkomst

¹⁸ Bron RSVZ, zelfstandigen zowel in hoofd- als in bijberoep.

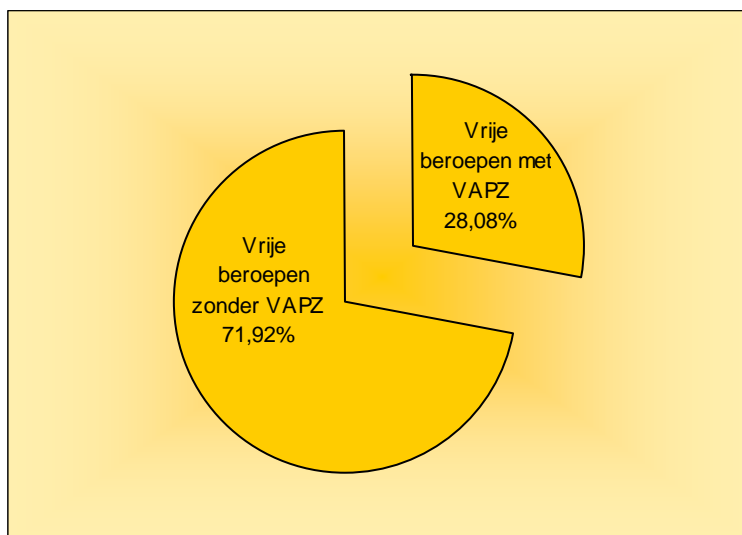
Met 28% ligt dit cijfer iets hoger bij de vrije beroepen

Beschouwt men enkel de vrije beroepen dan blijken er verhoudingsgewijs meer zelfstandigen met een vrij beroep, zoals bedoeld in deze studie¹⁹, een VAPZ te hebben.

Op een totaal van 104.476 personen die een vrij beroep uitoefenen²⁰ hebben er 29.339 een VAPZ, wat neerkomt op 28,08%.

Bij de cijfers in de onderstaande tabel zijn vermoedelijk niet alle RIZIV-overeenkomsten opgenomen aangezien bepaalde pensioeninstellingen die niet beschouwen als sociale pensioenovereenkomsten in de zin van de WAPZ. Een lichte onderschatting van de cijfers valt dan ook niet uit te sluiten²¹.

Grafiek 3: Procentueel aantal zelfstandigen met een vrij beroep dat een VAPZ-overeenkomst heeft

Dit verschil is onder meer te verklaren door de traditie die de vrije beroepen hebben om elkaar steun te bieden en bijgevolg een aanvullend pensioen op te bouwen²², alsook door het bestaan van het RIZIV-statuu.

¹⁹ Er wordt aan herinnerd dat hier onder vrije beroepen de geneesheren, apothekers, tandartsen, kinesitherapeuten, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen worden verstaan.

²⁰ Waaronder 42.176 geneesheren, 11.882 apothekers, 8.655 tandartsen en 24.958 kinesitherapeuten (bron: RIZIV), 14.990 advocaten (bron: Franstalige Orde van Advocaten en Nederlandstalige Orde van Advocaten), 531 gerechtsdeurwaarders (bron: Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders) en 1.284 notarissen.

²¹ Om elke controverse te vermijden zal in de volgende vragenlijst uitdrukkelijk worden vermeld dat voor dit luik rekening moet worden gehouden met de RIZIV-overeenkomsten.

II. Bijdragen

De VAPZ-bijdrage is geplafonneerd op 8,17% van de inkomsten en op € 2.487,20 voor 2005

Er wordt aan herinnerd dat het VAPZ op vrijwillige basis wordt opgebouwd door de zelfstandige. Voor een “gewoon” VAPZ mag de zelfstandige een bedrag storten dat geplafonneerd is op 8,17% van zijn beroepsinkomen, met € 2.487,20 als absoluut maximum voor 2005.

Voor een “sociaal” VAPZ met een solidariteitsluik is dit percentage evenwel verhoogd tot 9,40% van het beroepsinkomen, met als absoluut maximum €2.861,64 voor 2005.

Het staat de zelfstandige dus vrij om al dan niet een bijdrage te storten voor het aanvullend pensioen. Bovendien bepaalt hij zelf vrij het bedrag van de bijdrage binnen de fiscaal toegestane grenzen, met dien verstande dat de bijdrage niet minder dan € 100 mag bedragen en niet meer dan de hierboven vermelde plafonds.

In de vraag over de bijdragen werd het bedrag van de bijdrage opgesplitst in schijven van € 500 en werd gevraagd het aantal aangeslotenen per bijdrageschijf te vermelden.

Bij deze enquête werd ervan uitgegaan dat er geen pensioenovereenkomsten bestonden voor het vrij aanvullend pensioen met een bijdrage kleiner dan € 100. Dit bedrag vormt immers de ondergrens²³ voor de VAPZ bijdragen. Verschillende pensioeninstellingen hebben echter vermeld dat zij wel degelijk VAPZ overeenkomsten beheren met bijdragen kleiner dan €100.

40% stort een bijdrage van meer dan € 2.000 en 20% stort tussen € 500 en € 1.000

De enquête leert ons dat praktisch 40% van alle actieve aangeslotenen een bijdrage betaalt die groter is dan €2.000. Tevens merken we op dat van de overige 60% een aanzienlijk deel (+/- 20%) een bijdrage betaalt tussen €500 en €1.000.

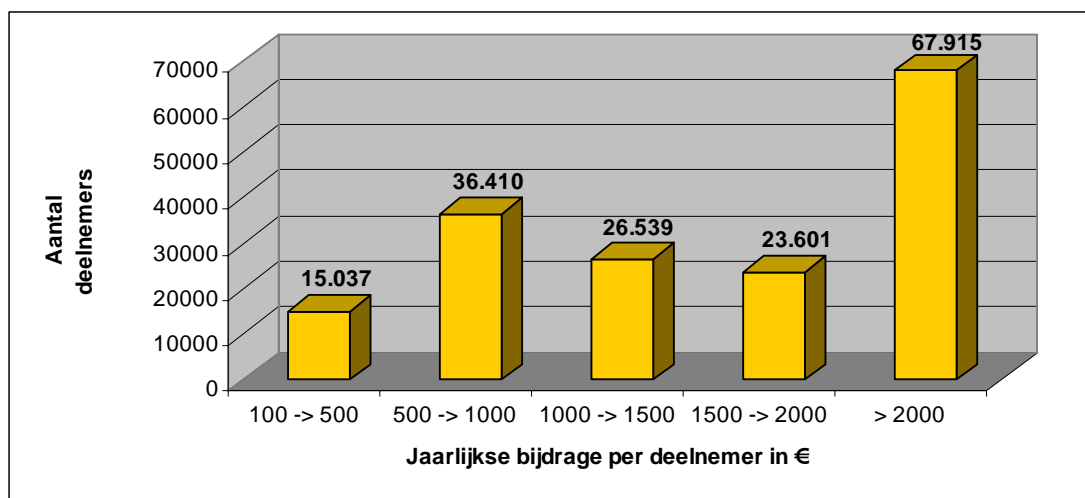
Gezien de regels voor het vaststellen van het bedrag van de bijdrage kunnen we, uit het feit dat 40 % van de zelfstandigen een VAPZ-bijdrage van meer dan €2.000 stort, afleiden dat het voornamelijk de zelfstandigen met hoge inkomens zijn die een VAPZ opbouwen. Het aantal aangeslotenen, onderverdeeld volgens de door hun betaalde bijdragen, wordt weergegeven in de volgende grafiek.

²² Zie inleiding.

²³ Artikel 2 van het koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende de aanvullende pensioenovereenkomsten voor zelfstandigen.

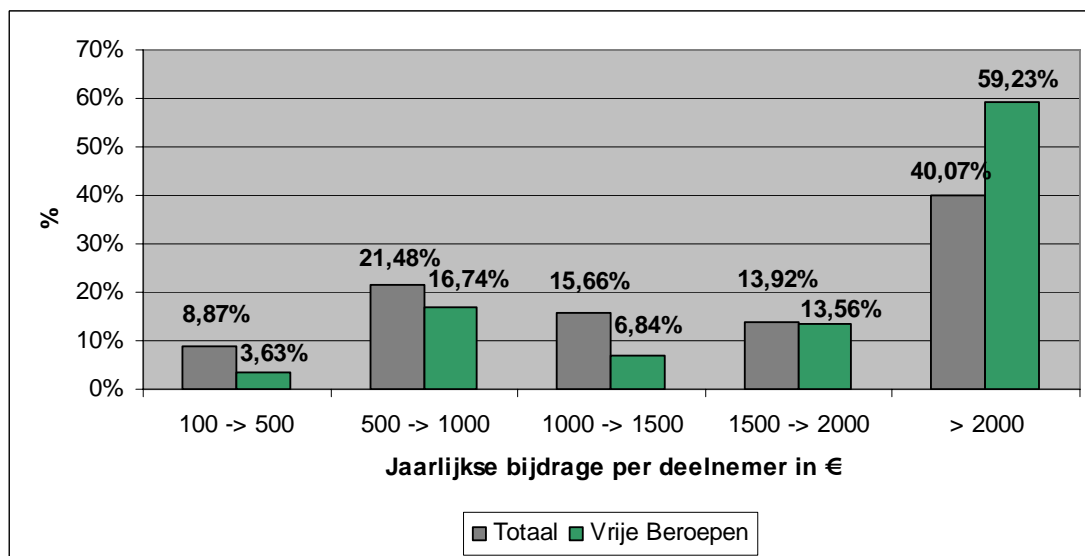
Grafiek 4: Aantal aangeslotenen per bijdrageschijf

Bij de vrije beroepen stort 60% meer dan € 2.000

Wanneer we naar de verhouding kijken van de betaalde bijdragen van de zelfstandigen ten opzichte van de vrije beroepen blijkt dat bij de vrije beroepen de meerderheid (bijna 60%) van de aangeslotenen de hoogst mogelijke bijdrage van meer dan €2.000 betaalt.

Grafiek 5: Vergelijking Totaal en Vrije Beroepen

Dat het aantal aangeslotenen die een VAPZ-bijdrage van meer dan €2.000 storten procentueel hoger ligt, is toe te schrijven aan verschillende parameters:

- de zelfstandigen met een vrij beroep als bedoeld in deze studie bevinden zich grotendeels in de categorie van zelfstandigen met hoge inkomens;

*Meer bepaald dankzij
de RIZIV-tussenkost*

- bovendien bedroeg de RIZIV-tussenkost voor de medische beroepen die op een RIZIV-contract moet worden gestort, wat overeenkomt met een sociale VAPZ-overeenkomst, voor het jaar 2005 € 3.094,03 voor de geneesheren die van rechtswege geconventioneerd zijn voor de totaliteit van hun prestaties en € 1.831,77 voor de geneesheren die voor een deel van hun prestaties geconventioneerd zijn, € 1.850,48 voor de tandartsen, tussen € 988,12 en € 1.976,23 voor de apothekers en € 800 voor de kinesitherapeuten. De geneesheren vormen dan ook een belangrijke groep binnen de sociale VAPZ-aangeslotenen met een RIZIV-contract.

Hoofdstuk II. Pensioenluik

Inleiding

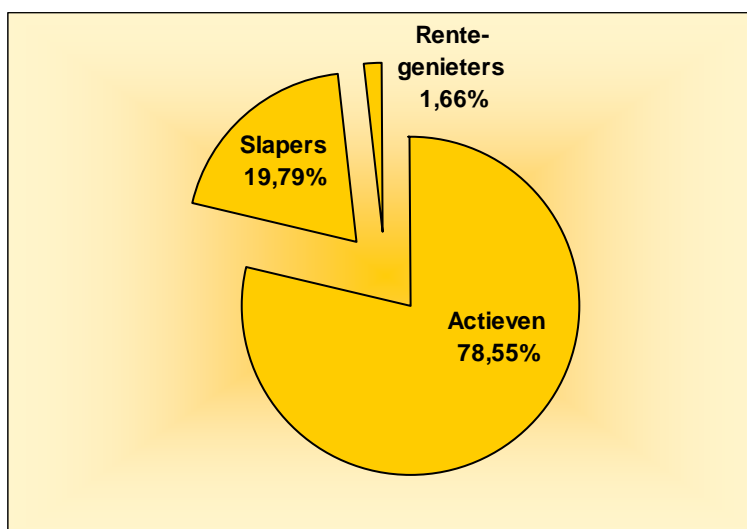
Dit deel heeft uitsluitend betrekking op het pensioenluik van een hetzij gewone, hetzij sociale VAPZ-overeenkomst. Er worden diverse aspecten belicht waaronder de verdeling van de aangeslotenen, het type voorgestelde en uitgekeerde prestaties, het beleggingsbeleid, het effectieve of gewaarborgde rendement en de kostenstructuur.

I. Verhouding tussen de actieven, slapers en rentegenieters²⁴

Voornamelijk actieve aangeslotenen

De enquête leert ons dat de overgrote meerderheid van de aangeslotenen bij het pensioenluik actieve aangeslotenen zijn. Dit zijn aangeslotenen die in 2005 een bijdrage hebben gestort. We merken op dat de pensioeninstellingen van de vrije beroepen een belangrijker aantal slapers²⁵ en rentegenieters tellen. Dit verschil heeft te maken met de traditie van rente-uitkering bij een aantal pensioeninstellingen voor vrije beroepen.

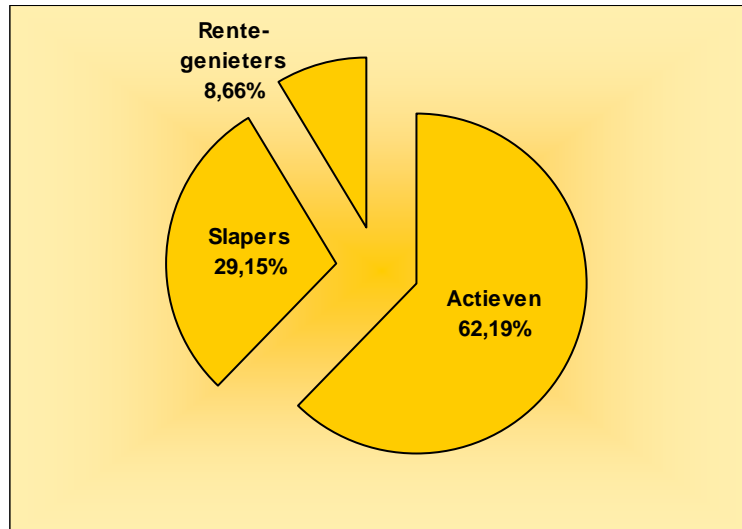
Grafiek 6: Verhouding tussen de verschillende types aangeslotenen (totaal)

²⁴ Wat deze begrippen precies inhouden, leest u in de inleiding van hoofdstuk I.

²⁵ Aangeslotenen die geen bijdrage hebben gestort gedurende het afgelopen jaar of die hun voorzieningen niet hebben overgedragen aan de betrokken pensioeninstelling. Dit betekent dat aangeslotenen actief kunnen zijn in één instelling en slaper in andere instellingen waardoor er dubbeltellingen kunnen optreden.

Grafiek 7: Verhouding tussen de verschillende types aangeslotenen (enkel de vrije beroepen)

Dat de pensioeninstellingen die zich specifiek richten tot de vrije beroepen procentueel gezien meer slapers tellen, zou enerzijds kunnen worden verklaard door het feit dat die instellingen voornamelijk instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening zijn. Anderzijds, door het feit dat de afkoopmogelijkheid, d.w.z. de mogelijkheid voor de aangeslotene om zijn verworven reserve over te dragen van één pensioeninstelling naar een andere pensioeninstelling, pas op 1 januari 2004 werd ingevoerd door de WAPZ terwijl die mogelijkheid voor de verzekeringsondernemingen reeds vóór deze datum bestond.

II. Pensioenprestaties

Slechts 11,6% van de gepensioneerde zelfstandigen geniet een VAPZ

Alle pensioeninstellingen, uitgezonderd 3, bieden zowel een pensioen- als overlijdensprestatie aan.

In 2005 namen 2.184 aangeslotenen een VAPZ pensioen op. Dit komt overeen met 11,6% van de 18.722²⁶ pensioengerechtigde zelfstandigen van dat jaar.

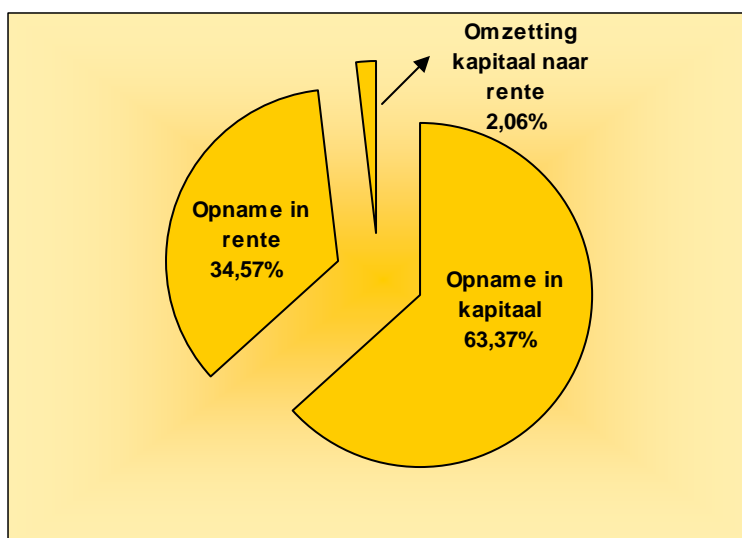
Van de aangeslotenen bij het VAPZ die in 2005 hun pensioen hebben opgenomen, namen er 1.384 een kapitaal en 755 een rente. Het merendeel van de aangeslotenen die hun aanvullend pensioen opnamen in de vorm van een rente, hadden op dit punt evenwel geen keuze aangezien de pensioeninstelling waarbij zij waren aangesloten enkel een aanvullend pensioen in de vorm van een rente aanbood.

²⁶ Bron, Statistische informatie van de RSZ.

*De gepensioneerden
geven de voorkeur
aan kapitaal*

Slechts 45 aangeslotenen maakten gebruik van de mogelijkheid die wordt geboden door de WAPZ²⁷ om de omzetting in rente te vragen van een pensioenprestatie die wordt aangeboden in kapitaal. Het merendeel van deze personen blijkt aangesloten te zijn bij eenzelfde pensioeninstelling die deze mogelijkheid in haar communicatie vermoedelijk meer heeft belicht.

Grafiek 8: Keuze van het type prestaties

Aangezien de vragenlijst geen cijfergegevens bevat over de prestaties, beschikken wij niet over gegevens over de uitgekeerde prestaties.

III. Beleggingsbeleid

Om de betrokken instellingen niet nodeloos te bevragen, werd ervan uitgegaan dat de spreiding van hun beleggingen volgens de indeling van de samenvattende staat van de dekkingswaarden die zij moeten rapporteren in het kader van het prudentieel toezicht, een goede aanwijzing vormt voor hun beleggingsbeleid.

Alleen de pensioeninstellingen die een ander beleggingsbeleid voorzien voor hun activa die staan tegenover hun VAPZ overeenkomsten, dan voor de activa die staan tegenover de andere door hen aangeboden producten leven, werden gevraagd om de spreiding van hun beleggingen voor de VAPZ overeenkomsten overeenkomstig de categorieën van de voormelde samenvattende staat op te geven.

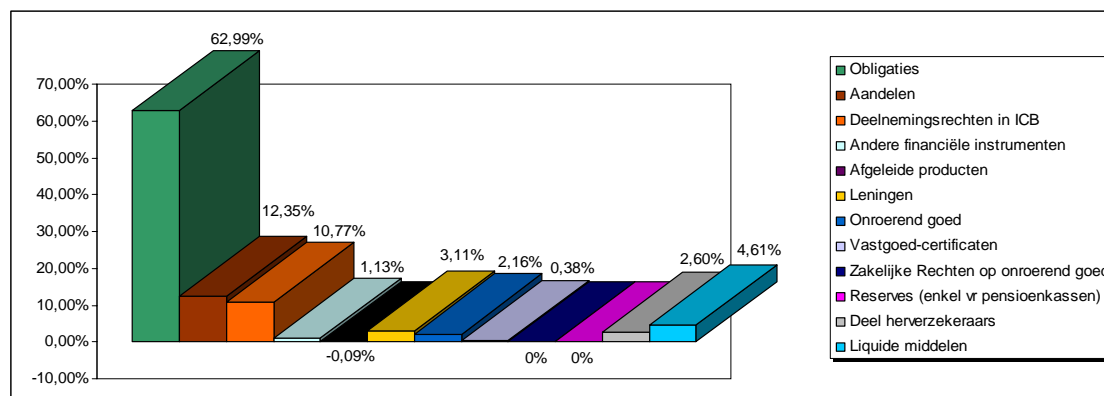
Ruim de helft van de verzekeraars - pensioeninstellingen blijkt de activa voor de VAPZ overeenkomsten op dezelfde wijze te beleggen als voor hun portefeuille leven.

²⁷ Artikel 50 van de WAPZ.

De pensioeninstellingen werden ook ondervraagd naar hun intenties betreffende eventuele wijzigingen in de beleggingsstrategie. Uit de antwoorden blijkt dat geen enkele pensioeninstelling plannen in die richting heeft. Dit heeft allicht te maken met het pas vernieuwde wettelijk kader van het VAPZ.

Onderstaande grafiek bevat het rekenkundig gemiddelde²⁸ voor de spreiding van alle VAPZ beleggingen voor het pensioenluik.

Grafiek 9: Type beleggingen

Hieruit blijkt dat voor alle pensioeninstellingen samen de VAPZ beleggingen voor bijna 2/3e uit obligaties bestaan en voor 1/4e uit aandelen en deelnemingsrechten in instellingen voor collectieve belegging.

Deze gegevens kunnen slechts geïnterpreteerd worden als een eerste aanwijzing van de beleggingspolitiek van de pensioeninstellingen voor de VAPZ-producten. Er is immers geen rekening gehouden met het relatieve gewicht van de activa bestemd voor de dekking van de verplichtingen ingevolge de VAPZ-overeenkomsten, ten opzichte van het geheel van de activa van de pensioeninstelling aangezien de waarde van die activa niet werd gevraagd en deze activa niet afzonderlijk worden beheerd. Bovendien was evenmin gevraagd om te preciseren welke de onderliggende beleggingen waren in de categorie “Rechten van deelneming in instellingen voor collectieve belegging”.

Instellingen voor bedrijfspensioen-voorziening, gericht op vrije beroepen, beleggen vooral in ICB's

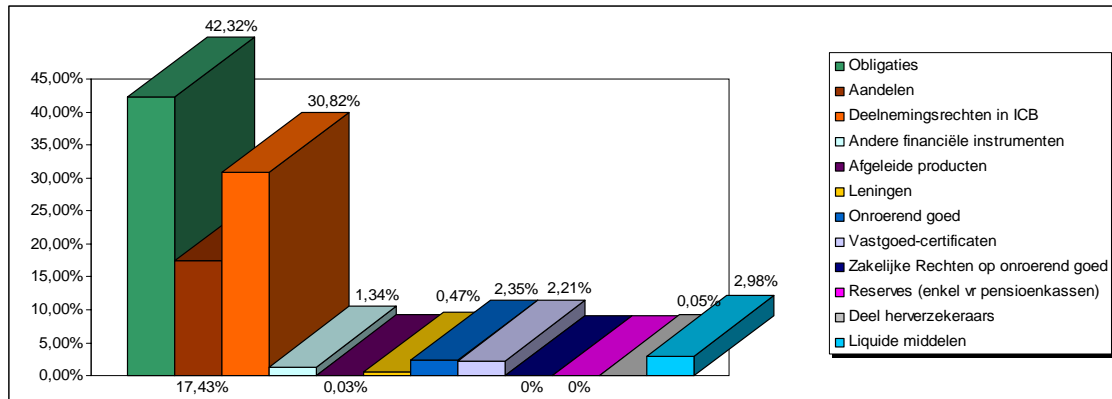
Wanneer we deze oefening enkel toepassen voor de pensioeninstellingen van de vrije beroepen blijkt dat deze minder beleggen in obligaties en meer in aandelen en deelnemingsrechten in instellingen voor collectieve beleggingen .

²⁸ Het negatieve percentage is afkomstig van een verlies geboekt bij enkele verzekeringsondernemingen.

De resultaten dienen ook hier eerder als een grootte orde te worden geïnterpreteerd. Het grote gewicht van de deelbewijzen in instellingen voor collectieve beleggingen is bovendien voornamelijk te wijten aan één instelling.

Grafiek 10: Soorten beleggingen (uitsluitend vrije beroepen)

IV. Rendement van de beleggingen

Aan de pensioeninstellingen werden inlichtingen gevraagd over zowel het bruto- als het nettorendement op hun beleggingen. Voor de bepaling van het nettorendement werden de pensioeninstellingen verzocht het beleggingsrendement op te geven na aftrek van alle kosten²⁹: instap- en uitstapkosten, beheerskosten, roerende voorheffing en beurstaks.

De analyse van deze cijfers leert ons dat de verhouding van het bruto- en nettorendement nogal verschillend is van instelling tot instelling. Dit betekent dat de pensioeninstellingen onderling een verschillende kostenstructuur hanteren voor de berekening van hun nettorendement. Verscheidene instellingen geven hetzelfde percentage op voor hun bruto- en nettorendement. De meeste instellingen brengen een kostprijs voor de beleggingen in rekening die kleiner of gelijk is aan 5%.

Sommige instellingen hanteren een kostenpercentage van meer dan 10%. Het is verder helemaal niet duidelijk op welke wijze de kosten, die de instellingen voor hun beleggingen inschatten, weerspiegeld worden in de kostenstructuur zoals de instellingen die in hun transparantieverslag weergeven³⁰.

Verder bestaan er zeer grote verschillen tussen de rendementen van instellingen onderling. Hierbij kon, zoals bij de spreiding van de

²⁹ Hiermee worden niet de kosten ten laste van de aangeslotene bedoeld maar de kosten verbonden aan de beleggingen.

³⁰ Zie hiervoor het volgende punt kostenstructuur.

beleggingen, geen rekening gehouden worden met het relatieve gewicht van de belegde activa van de instellingen onderling.

Om toch enigszins een beeld te kunnen schetsen van het rendement dat de ondervraagde instellingen halen op hun beleggingen werden de instellingen onderverdeeld in kwantielen. Daarbij werden de volgende kwantielen gebruikt: de in totaal 33 antwoorden³¹ werden op grond van het opgegeven bruto- en nettorendement in 4 groepen onderverdeeld: 3 groepen van 8 en 1 groep van 9.

Tabel 1: Gemiddeld jaarlijks globaal rendement van de beleggingen per kwantiel

Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄
Bruto jaarlijks rendement	4,09%	5,52%	6,84%	11,93%
Netto jaarlijks rendement	3,36%	5,30%	6,44%	11,29%

Voor zover nodig tonen deze cijfers aan dat het rendement van de diverse beleggingen sterk verschilt.

V. Kostenstructuur

Voor het aspect kostenstructuur werd de instellingen gevraagd om de inhoud over te nemen van het transparantieverlag als bedoeld in artikel 53 van de WAPZ. Ingevolge dit artikel moeten de pensioeninstellingen immers elk jaar een verslag opstellen over het beheer van de pensioenovereenkomsten, waarbij zij in het bijzonder de kostenstructuur toelichten. Dit verslag wordt, op verzoek, aan elke aangeslotene of belangstellende bezorgd.

Kosten: toeslagen of alle kosten ten laste van de aangeslotene

Uit de antwoorden van de pensioeninstellingen blijken er diverse invullingen van het begrip “kosten” mogelijk te zijn. Volgens de CBFA dient in deze context onder “kosten”, de kosten te worden verstaan die ten laste worden gebracht van de aangeslotene, met name in de vorm van toeslagen.

Het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit onderscheidt verschillende types van toeslagen naargelang de verrichtingen al dan niet verbonden zijn met een beleggingsfonds³².

³¹ Bepaalde instellingen bieden verschillende producten aan en hebben bijgevolg meerdere antwoorden gegeven.

³² Voor verrichtingen die niet verbonden zijn met een beleggingsfonds zijn dit inventaristoelagen (toeslag bestemd om de veiligheid en de beheerskosten verbonden aan de verbintenissen te dekken), acquisitietoelagen (toeslag bestemd om de kosten die verbonden zijn met het verwerven, het afsluiten of het verhogen van de verzekerde

De meeste pensioeninstellingen hebben zich geconformeerd aan deze wetgeving en vermelden de verschillende types van toeslagen in hun antwoord op de betrokken vraag. Andere instellingen vermelden een globaal bedrag.

Op te merken valt dat zowel het bedrag van de kosten als de berekeningswijze sterk verschillen van instelling tot instelling en zelfs binnen eenzelfde pensioeninstelling verschillen voor diverse types pensioenovereenkomsten. Op grond van de antwoorden op de vragenlijst is het dan ook niet mogelijk om een verband te leggen tussen de verschillende categorieën van kosten, noch om de orde van grootte van het kostentotaal in te schatten. Wat wel kon worden vastgesteld is dat de kostenberekeningswijze eenvoudiger is bij de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening die gespecialiseerd zijn in het VAPZ.

Een aantal vaststellingen:

- de inningstoelagen en de instapkosten schommelen doorgaans tussen 4% en 7% ook al rekenen bepaalde instellingen geen instapkosten aan of slechts een miniem percentage, terwijl andere een hoger percentage vragen,
- daarnaast houden bepaalde instellingen een forfaitair bedrag in op elke betaling (van € 0,50 tot € 10). Andere instellingen verhogen dan weer het bedrag van de bijdrage met een percentage dat schommelt afhankelijk van de opsplitsing in schijven van de bijdrage,
- de inventaristoelagen verschillen eveneens heel sterk: uitgedrukt in % van het kapitaal overlijden of in een % van de reserves,
- de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening bieden een tarief aan dat relatief gezien voordeliger en duidelijker is dan dat van de verzekeringsondernemingen: de eenmalige inning van een bedrag dat schommelt tussen 3 en 5%.

*Nood aan
harmonisatie en
betere leesbaarheid*

Wij besluiten hieruit dat de informatie die in het transparantieverslag wordt verstrekt over de kostenstructuur lang niet uniform of zelfs maar geharmoniseerd is voor de verschillende pensioeninstellingen. Bovendien zijn de regels voor de kosten vrij ontoegankelijk voor de niet-deskundige lezer.

prestaties van een contract, te dekken en voorafgaandelijk verbruikt aan de vestiging van de prestaties waarop hij betrekking heeft) en inningstoelagen (toeslag bestemd om de kosten die verbonden zijn met het innen van de premies te dekken.). Voor de verrichtingen verbonden met een beleggingsfonds is dit een toeslag voor het beheer van dit fonds, een instaptoeslag en een uitstaptoeslag.

³³ Artikel 24 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

VI. Gewaarborgd rendement

Om het rendement te evalueren dat de pensioeninstellingen waarborgen of beloven, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de verzekeringsondernemingen en de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

De verzekeringsondernemingen hebben de mogelijkheid om VAPZ-overeenkomsten aan te bieden, zowel in het kader van tak 21 met een gewaarborgd rendement waarvoor een wettelijk minimum is bepaald, als in het kader van tak 23, zonder gewaarborgd rendement. Uit de enquête blijkt dat geen enkele verzekeringsonderneming VAPZ-overeenkomsten in het kader van tak 23 aanbiedt.

Het gewaarborgd maximumrendement dat een verzekeringsonderneming mag aanbieden is bij koninklijk besluit vastgesteld. Tot 1 juli 1999 bedroeg dit maximumrendement, ook de referentierentevoet genoemd, 4,75%. Nadien werd deze rentevoet teruggeschroefd tot 3,75%³³.

Dit mechanisme voor een gewaarborgd rendement is belangrijk. Wanneer immers aan een verzekeringsonderneming een premie wordt gestort waarvoor een gewaarborgd rendement geldt, zal deze rentevoet blijven gelden voor die premie gedurende de hele looptijd van de pensioenovereenkomst. Een gevolg hiervan is dat er nog talrijke, vóór 1 juli 1999 afgesloten, pensioenovereenkomsten zijn die een gewaarborgd rendement van 4,75% bieden.

Dit verklaart waarom de gewaarborgde rendementen in tak 21 schommelen tussen 0% en 4,75%. Zoals uit de bespreking van de winstdeelname blijkt, streven de meeste verzekeringsondernemingen voor hun producten naar een zelfde globaal rendement: gewaarborgd rendement en winstdeelname samen. Dit heeft als gevolg dat hoe hoger het gewaarborgd rendement van een pensioenovereenkomst, hoe lager de winstdeelname die aan die pensioenovereenkomst werd toegekend.

De instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening dienden dan weer tot 1 januari 2007 een gewaarborgd rendement te bieden waarvan het minimum is vastgesteld bij koninklijk besluit³⁴.

De prestaties die de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening aanboden, mochten bijgevolg niet lager zijn dan de gekapitaliseerde waarde van het niet voor de dekking van het risico verbruikte deel van de bijdragen, tot 25 november 1999 berekend met de rentevoet

*Hoe hoger het
gewaarborgd
rendement, hoe lager
de winstdeelname*

³⁴ Artikel 11 van het koninklijk besluit van 5 april 1995 betreffende de activiteiten van de pensioenkassen bedoeld in artikel 2, § 3, 4° van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.

van 4,75%, en na deze datum met de rentevoet van 3,75%³⁵.

Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe prudentiële wetgeving voor de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, bestaat er geen gewaarborgd minimumrendement meer voor deze instellingen³⁶.

Het gemiddeld gewaarborgd rendement dat in 2005 werd aangeboden voor deze overeenkomsten bedroeg 3,04 %.

In dit verband wijzen wij erop dat de WAPZ in een waarborg voorziet voor alle VAPZ-overeenkomsten, ongeacht de pensioeninstelling waarbij de overeenkomst is afgesloten³⁷.

Deze waarborg bedraagt 0% van het gedeelte van de gestorte bijdragen dat niet werd verbruikt voor de dekking van het overlijdensrisico vóór de pensionering en, in voorkomend geval, voor de financiering van de solidariteitsprestaties. Deze waarborg geldt evenwel enkel op het ogenblik van de pensionering. Dit betekent dat de aangeslotene die met pensioen gaat recht heeft op een minimale prestatie, zijnde het gedeelte van de gestorte bijdragen dat niet werd verbruikt voor de dekking van het overlijdensrisico vóór de pensionering en, in voorkomend geval, voor de financiering van de solidariteitsprestaties.

VII. Winstdeelname

In de enquête werden de pensioeninstellingen ook ondervraagd over de toekenningscriteria en het gemiddelde percentage, per overeenkomst, van de winstdeelname toegekend in verhouding tot de reserve.

1. Toekenningscriteria

*Winstdeelnames
doorgaans toegekend
in verhouding tot de
reserves*

De toegekende winstdeelnames voor individuele levensverzekeringen kaderen in het globale winstdeelnameplan van de pensioeninstellingen. De criteria en de effectief toegekende winstpercentages voor 2005 werden goedgekeurd tijdens de algemene vergaderingen van 2006.

*Winstdeelnames
toegekend voor zover
er bijdragen zijn*

De meeste pensioeninstellingen stellen het toekennen van winstdeelname afhankelijk van ofwel een welbepaald minimumbedrag aan reserves ofwel van een minimum betaalde

³⁵ Artikel 11 van het in voetnoot nr. 34 bedoelde koninklijk besluit verwijst naar de maximale referentierentevoet voor verzekeringsverrichtingen van lange duur vastgesteld door de uitvoeringsbesluiten van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.

³⁶ Het koninklijk besluit van 5 april 1995 werd opgeheven bij koninklijk besluit van 12 januari 2007 betreffende het prudentiële toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

³⁷ Artikel 47, tweede lid van de WAPZ.

gestort tijdens het jaar

bijdrage, voor het boekjaar 2005, of een combinatie van beide voorwaarden. Voor één pensioeninstelling geldt een minimum bedrag aan verzekerd kapitaal als voorwaarde.

Sommige pensioeninstellingen stellen als voorwaarde dat de pensioenovereenkomst in voege moet zijn op 31/12/2005. Voor de VAPZ-contracten betekent dit meestal dat de winstdeelnamen afhankelijk gesteld wordt van een bijdragebetaling in 2005. Eén enkele instelling kent geen winstdeelnamen toe. Verschillende pensioeninstellingen stellen geen specifieke criteria voorop maar maken de toekenning afhankelijk van het resultaat van het boekjaar.

2. Gemiddeld percentage van de toegekende winstdeelnamen

De pensioeninstellingen hebben over het gemiddeld percentage erg verschillend geantwoord. Een aantal pensioeninstellingen geven enkel het globaal rendement op (gewaarbord rendement en winstdeelnamen samen). Heel wat instellingen vermelden een winstdeelnamen percentage dat gekoppeld is aan het gewaarborgd rendement. Nog andere instellingen duiden tenslotte een gemiddelde winstdeelnamen voet aan.

Rechtstreeks verband tussen het bedrag van de winstdeelnamen en het gewaarborgd rendement

Zoals reeds uiteengezet bij het gewaarborgd rendement streven heel wat pensioeninstellingen naar een zelfde globaal rendement voor hun pensioenovereenkomsten. Hierdoor wordt vaak de toegekende winstdeelnamen afhankelijk gesteld van de gewaarborgde rentevoet: hoe hoger de gewaarborgde rentevoet, hoe lager de toegekende winstdeelnamen.

Zo worden oudere³⁸ overeenkomsten opgesplitst in gedeeltes met verschillende gewaarborgde rentevoeten, waaraan telkens een verschillend winstdeelnamenpercentage wordt toegekend zodat het globaal rendementsniveau hetzelfde blijft.

In de praktijk betekent de koppeling van het winstdeelnamenpercentage aan de hoogte van de gewaarborgde intrestvoet dat op het gedeelte van de overeenkomsten met een gewaarborgd rendement van 4,75% bijna geen winstdeelnamen wordt toegekend. Het gemiddeld globaal rendement bedraagt immers 4,20 %, dat als volgt wordt uitgesplitst: gemiddeld gewaarborgd rendementspercentage van 3,04% en toekenning van een gemiddelde winstdeelnamen van 1,16%.

Teneinde rekening te houden met de discrepanties tussen de verschillende producten, aangeboden door de verschillende pensioeninstellingen, wordt een vergelijking gemaakt op grond van de gemiddelden per kwantiel. De antwoorden van de pensioeninstellingen werden onderverdeeld in 4 groepen afhankelijk

³⁸ Overeenkomsten afgesloten vóór 1 januari 1999 garanderen meestal een rentevoet van 4,75%.

van het toegekende gewaarborgd rendement: de 62 antwoorden werden opgesplitst in twee groepen van 15 en twee groepen van 16. K1 is de groep van 15 die het laagste gewaarborgd rendement toekent en K4 is de groep die het hoogste gewaarborgd rendement toekent.

Vervolgens werd voor elk kwantiel het gemiddelde gewaarborgde rendement, de gemiddelde winstdeelnamen en het gemiddelde globaal rendement berekend.

De gegevens overgemaakt door de pensioeninstellingen geven in dit verband aanleiding tot volgende richtcijfers:

Tabel 2: Gewaarborgd rendement, winstdeelnames en globaal rendement per kwantiel

Kwantiel	Gewaarborgd rendement	Gemiddelde winstdeelnamen	Globaal rendement
K1	1,81%	1,76%	3,57%
K2	2,91%	1,67%	4,57%
K3	3,25%	0,81%	4,06%
K4	4,20%	0,39%	4,59%

Hieruit blijkt, voor zover nodig, dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen het gewaarborgd rendementspercentage en het winstdeelnamenpercentage.

VIII. Overgedragen reserves

Krachtens de WAPZ³⁹ heeft een aangeslotene het recht om zijn pensioeninstelling te kiezen. Hij kan met andere woorden zijn pensioenovereenkomst te allen tijde opzeggen en een andere overeenkomst sluiten bij een andere pensioeninstelling.

Een aangeslotene heeft dus ook het recht om de verworven reserve naar die nieuwe pensioenovereenkomst over te dragen zonder dat een verlies van winstdeelnemingen te zijnen laste mag worden gelegd of van de verworven reserves mag worden afgetrokken. Verder mag de nieuwe pensioeninstelling geen kosten aanrekenen op de overgedragen reserves.

Ondanks deze verduidelijking in de WAPZ, vermelden de pensioeninstellingen zeer weinig onderlinge overdrachten voor VAPZ-overeenkomsten. De pensioeninstellingen hebben in totaal de reserves van 21 aangeslotenen ontvangen (€ 33.973,83) en de reserves van slechts 5 aangeslotenen overgedragen (€9.769,76).

Weinig overdracht van reserves

³⁹ Artikel 51 van de WAPZ.

Die cijfers zijn vreemd: het totaalbedrag aan ontvangen reserves en het totaalbedrag aan overgedragen reserves hadden immers identiek moeten zijn, met uitzondering van een eventuele overdracht van/naar het buitenland. Dat verschil is voor ons onverklaarbaar.

XI. Afkoopvergoeding

Wij vestigen er de aandacht op dat het begrip “afkoop” anders kan worden geïnterpreteerd in de zin van de WAPZ⁴⁰ dan in de zin van de wetgeving op de levensverzekeringsovereenkomsten⁴¹.

Het begrip “afkoop” waarvan sprake in de vragenlijst die als uitgangspunt heeft gefungeerd voor dit tweejaarlijks verslag, stemt overeen met het begrip “afkoop” zoals dat voortvloeit uit de combinatie van artikel 51 van de WAPZ en het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit.

Met “afkoop” wordt verwezen naar de opzegging van de pensioenovereenkomst vóór de vervaldatum, waarbij de verworven reserves al dan niet worden overgedragen aan een andere pensioeninstelling, met uitzondering echter van de opzegging van de pensioenovereenkomst vóór de vervaldatum, waarbij de verworven reserves worden terugbetaald aan de aangeslotene, gelet op het afkoopverbod waarvan sprake in artikel 49, § 1, van de WAPZ.

*Afkoopvergoeding
bedraagt over het
algemeen 5%*

De meeste pensioeninstellingen rekenen een afkoopvergoeding aan van 5% van de technische voorzieningen. Gedurende de laatste 5 jaar vóór de afloop van de pensioenovereenkomst wordt de vergoeding met 1% per jaar verlaagd. Dit stemt grotendeels overeen met de maximum wettelijk toegestane⁴² afkoopvergoeding voor levensverzekeringscontracten.

Sommige pensioeninstellingen verwijzen voor de afkoopvergoeding naar de desbetreffende regels uit het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit. Anderen passen geen afkoopvergoeding toe vanaf de pensioenleeftijd of wanneer het contract langer loopt dan 10 jaar (d.w.z. dat premies werden betaald tijdens de laatste 10 jaren) of ze combineren beide voorwaarden. Nog andere instellingen passen een verschillende afkoopvergoeding toe naar gelang het type pensioenovereenkomst. Enkele pensioeninstellingen rekenen helemaal geen afkoopvergoeding aan.

⁴⁰ Krachtens artikel 49, § 1, van de WAPZ kan de aangeslotene het recht op afkoop van zijn reserves enkel uitoefenen op het ogenblik van zijn pensionering of vanaf het ogenblik waarop hij de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt, voor zover de pensioenovereenkomst daarin expliciet voorziet. Artikel 51 van diezelfde wet bepaalt echter dat de aangeslotene de pensioenovereenkomst te allen tijde kan stopzetten en een nieuwe pensioenovereenkomst kan sluiten bij een andere pensioeninstelling. De aangeslotene heeft het recht om de bij de vroegere pensioeninstelling verworven reserve naar die nieuwe

Hoofdstuk III. Solidariteitsluik

Inleiding

Dit deel betreft enkel het solidariteitsluik bij de sociale pensioenovereenkomsten, ongeacht of het daarbij gaat om sociale pensioenovereenkomsten gevormd door persoonlijke bijdragen (“WAPZ-overeenkomsten”) dan wel aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming (“RIZIV-overeenkomsten”)⁴³.

*Sociale
overeenkomsten:
aanvullend pensioen
en solidariteits-
prestaties*

Er wordt aan herinnerd dat de sociale pensioenovereenkomsten, naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden, ook bijkomende voordelen bieden, zoals de financiering van het aanvullend pensioen gedurende bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of ook de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen⁴⁴. De zelfstandige mag 9,40 % van zijn beroepsinkomsten gebruiken in het kader van de WAPZ-overeenkomsten, zonder daarbij echter een jaarlijks geïndexeerd maximumbedrag te mogen overschrijden⁴⁵, waarbij – als tegenprestatie – minstens 10 % van de totale bijdrage moet worden gebruikt voor het solidariteitsluik. Bovendien mogen bepaalde medische beroepen de RIZIV-tegemoetkoming voor een RIZIV-overeenkomst gebruiken, meer bepaald voor een sociale pensioenovereenkomst.

I. Aanbieders

*De meeste
instellingen bieden
beide producten aan*

Van de 30 aanbieders van een vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen bieden er 20 pensioeninstellingen, waaronder alle pensioeninstellingen voor vrije beroepen, solidaire dekkingen aan. Behalve één pensioeninstelling beheren alle aanbieders ook zelf hun solidariteitsovereenkomsten⁴⁶.

pensioenovereenkomst over te dragen zonder dat een verlies van winstdelingen te zijnen laste mag worden gelegd, of van de verworven reserves mag worden afgetrokken op het moment van de overdracht.

⁴¹ Punt 24 van bijlage 2 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit waarin het begrip “afkoop” wordt gedefinieerd als “de opzegging van de overeenkomst door de verzekeringsnemer”.

⁴² Artikel 30 van het koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende de levensverzekeringsactiviteit (KB leven).

⁴³ Voor meer informatie over dit type overeenkomst verwijzen wij naar de toelichting bij het wetgevend kader in de algemene inleiding.

⁴⁴ Voor een beschrijving van die voordelen verwijzen wij naar het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten.

⁴⁵ Voor 2005 bedroeg dat maximumbedrag €2.861,64.

⁴⁶ Krachtens de WAPZ mag het solidariteitsstelsel worden beheerd door een van de pensioeninstelling onafhankelijk rechtspersoon.

II. Aangeslotenen

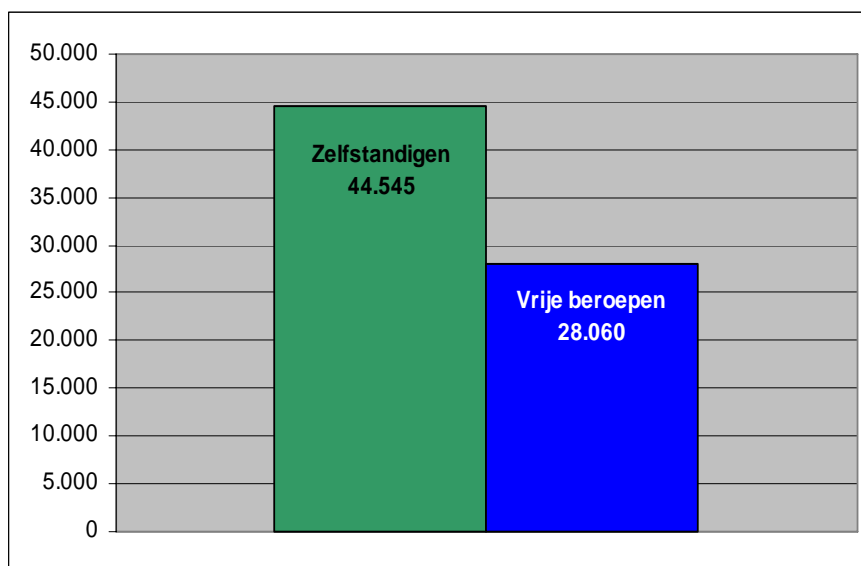
40% van de sociale overeenkomsten betreffen vrije beroepen

Van alle sociale pensioenovereenkomsten wordt ruim 40% afgesloten bij een pensioeninstelling voor vrije beroepen. Dit hoeft niet te verwonderen. Twee van de vier pensioeninstellingen voor vrije beroepen zijn specifiek gespecialiseerd in het aanvullend pensioen voor zorgverleners. De wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994⁴⁷, voorziet in een RIZIV-tegemoetkoming in de opbouw van een aanvullend pensioen⁴⁸, voor zover de bijdrage wordt gestort in een pensioenovereenkomst met een solidariteitsluik.

Inzonderheid omwille van het RIZIV-statuu

Wellicht zijn niet alle RIZIV-overeenkomsten in deze tabel opgenomen, omdat bepaalde pensioeninstellingen ze niet als sociale pensioenovereenkomsten beschouwen in de zin van de WAPZ. De cijfers zijn dus mogelijk wat te laag ingeschat⁴⁹.

Grafiek 11: Verhouding zelfstandigen en vrije beroepen in de sociale pensioenovereenkomsten

⁴⁷ Artikel 54 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994.

⁴⁸ Voor meer informatie over dit type overeenkomst verwijzen wij naar de toelichting bij het wetgevend kader in de algemene inleiding.

⁴⁹ Om alle controverse te vermijden, zal de volgende vragenlijst expliciet vermelden dat in dit luik rekening moet worden gehouden met de RIZIV-overeenkomsten.

III. Bijdragen

Er wordt op gewezen dat minimum 10 % van de totale bijdrage in het solidariteitsluit moet worden gestort.

De volgende tabel geeft de totale en gemiddelde solidaire bijdrage:

Tabel 3: Bijdragen solidariteitsluit

Bijdragen solidariteitsluit	
Globaal bedrag van de bijdragen aan het solidariteitsluit	€17.422.305
Gemiddeld percentage van de bijdrage voor het pensioenluit dat gestort wordt in het solidariteitsluit	10,15% ⁵⁰

IV. Solidaire prestaties

Het aanbod betreft over het algemeen een vooraf samengesteld pakket van prestaties

De antwoorden van de pensioeninstellingen leren ons dat wie een sociale pensioenovereenkomst heeft afgesloten meestal niet zelf zijn persoonlijk solidariteitspakket kan samenstellen. Inderdaad: alle pensioeninstellingen, uitgezonderd twee, bieden een vast pakket aan van vooraf bepaalde solidaire waarborgen.

Het aanbiedingsgedrag van de pensioeninstellingen vertoont dan weer een uitgesproken voorkeur voor welbepaalde dekkingen. De drie meest voorkomende dekkingen vormen ook de samenstelling van 45% van de vaste pakketten. Het gaat daarbij meer bepaald om de financiering van het aanvullend pensioen tijdens periodes van arbeidsongeschiktheid en invaliditeit, alsook de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies tijdens dezelfde periodes.

Andere solidaire dekkingen worden dan weer zelden of nooit aangeboden. Vooral de solidariteitsprestaties die niet verplicht moeten worden aangeboden⁵¹ om te voldoen aan de voorwaarde van een sociale pensioenovereenkomst, worden bijna nooit voorzien.

⁵⁰ 4 verzekeringsondernemingen nemen een hoger percentage dan 10%.

⁵¹ Prestaties voorzien in punt 3 van de tabel.

Tabel 4: Percentage van de aangeboden prestaties

Mogelijke solidaire prestaties	Percentage aangeboden
1. Financiering van de opbouw van het aanvullend rust- en/of overlevingspensioen tijdens de vergoede periode	
• In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens primaire arbeidsongeschiktheid	65%
• In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens invaliditeit	100%
• In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens moederschap	25%
• In het kader van de faillissementsverzekering	5%
2. Vergoeding onder de vorm van rente bij inkomstenverlies in geval van	
• Tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid	70%
• Overlijden tijdens de beroepsloopbaan	30%
3. Betaling van een forfaitaire vergoeding met het oog op het dekken van de kosten in geval van	
• Ernstige ziekte	0%
• Afhankelijkheid van de gepensioneerde	5%
4. Verhoging van lopende pensioenrenten of overlevingsrenten	5%

V. Beleggingsbeleid

Zoals voor het pensioenluik werden, voor pensioeninstellingen die voor hun solidaire verplichtingen hetzelfde beleggingsbeleid voeren als voor de rest van hun levensverzekeringsactiviteiten, de resultaten geïmporteerd uit het gegevensbestand van de CBFA betreffende het prudentieel toezicht. Enkel aan de pensioeninstellingen die een eigen, aan de solidariteit verbonden, beleggingsbeleid voeren, werd gevraagd om de spreiding van hun beleggingen op te geven. Ook hier dient er voorzichtig te worden omgegaan met de interpretatie van de resultaten. Er wordt inderdaad geen rekening gehouden met het relatieve gewicht van de activa ter dekking van de verplichtingen die voortvloeien uit het solidariteitsluik, in het geheel van de activa van de pensioeninstelling, aangezien de waarde van die activa niet was gevraagd en die activa ook niet afzonderlijk worden beheerd. Evenmin werd een toelichting gevraagd bij de onderliggende beleggingen van de categorie "Rechten van deelneming in

instellingen voor collectieve belegging”.

*Het solidariteitsfonds
bestaat voor een
groot gedeelte uit
liquide middelen*

Wanneer we de globale resultaten vergelijken met die van het pensioenluik valt het op dat de beleggingen voor het solidariteitsluik voor een veel groter gedeelte bestaan uit liquide middelen .

*Om de prestaties snel
te kunnen betalen*

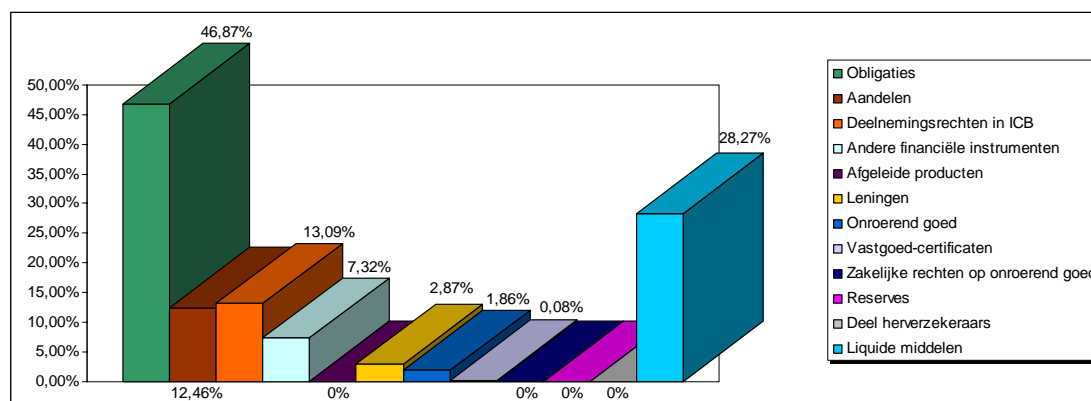
Dit kan verklaard worden door het eigen karakter van de solidariteitsprestaties. Bij de pensioenprestaties vindt de uitkering in principe slechts plaats op de pensioenleeftijd of bij overlijden. Solidariteitsprestaties kunnen echter op ieder ogenblik in de tijd openvallen, wat de noodzaak van meer liquide middelen verklaart.

Verder zijn obligaties goed voor bijna de helft van de beleggingen.

Ook voor de solidaire beleggingen zegt geen enkele pensioeninstelling van plan te zijn haar strategie te wijzigen.

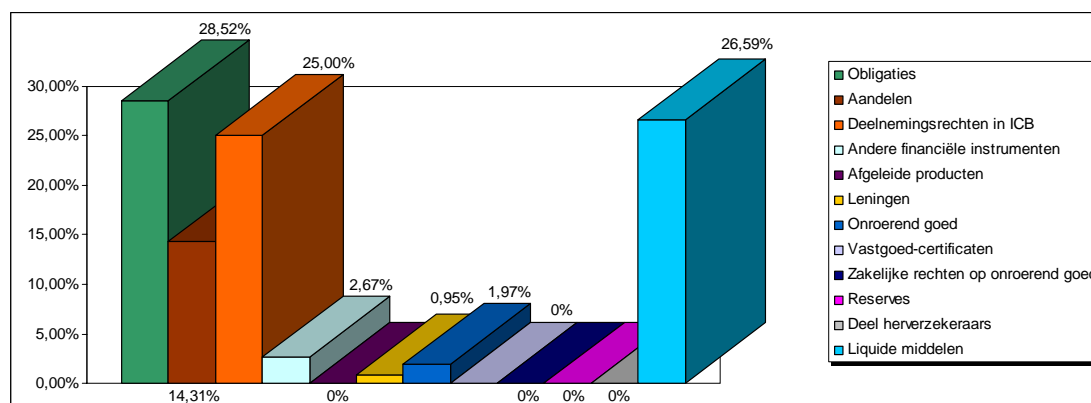
Onderstaande grafiek bevat het rekenkundig gemiddelde voor de spreiding van alle VAPZ beleggingen voor de solidariteitsprestaties.

Grafiek 12: Soorten beleggingen

Wanneer we inzoomen op de pensioeninstellingen van de vrije beroepen, stellen we ook hier vast dat in vergelijking met het pensioenluik, een veel belangrijker gedeelte van de beleggingen bestaat uit liquide middelen en obligaties. Het aanzienlijk deel in rechten van deelneming in instellingen voor collectieve beleggingen is zoals bij het pensioenluik voornamelijk te wijten aan één instelling.

Grafiek 13: Soorten beleggingen (enkel vrije beroepen)

VI. Rendement van de beleggingen

Ook voor het solidariteitsluik werden de pensioeninstellingen ondervraagd betreffende het bruto- en nettorendement op hun beleggingen.

Hiervoor kunnen gelijklopende opmerkingen gemaakt worden als voor het pensioenluik. Sommige instellingen geven een identiek bruto- en nettorendement op. Het grootste deel van de instellingen rapporteert een verschil dat kleiner of gelijk is aan 5%. Ook hier merken we grote verschillen op tussen de rendementen van de instellingen onderling.

Aangezien de rendementsverschillen vrij groot zijn, moet ook een vergelijking worden gemaakt op basis van de gemiddelden binnen de kwantielen⁵². De volgende kwantielen zijn hier gebruikt: de in totaal 18 antwoorden zijn onderverdeeld in 4 groepen, namelijk 2 groepen van 4 en 2 groepen van 5 in functie van het brutorendement en het vermelde nettorendement.

Ondanks de veel grotere liquiditeitspositie van de beleggingen voor het solidaire luik verschillen de resultaten voor K3 en K4 slechts weinig van de beleggingen voor het pensioenluik.

Tabel 5: Gemiddeld jaarlijks globaal rendement van de beleggingen per kwantiel

Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄
Bruto jaarlijks rendement	2,37 %	4,90 %	6,35 %	11,75%
Netto jaarlijks rendement	2,34 %	4,67 %	5,99%	11,59%

⁵² Zie hoofdstuk I, IV. Rendement van de beleggingen.

Voor zover nodig toont dit de grote verscheidenheid op het vlak van het rendement van de beleggingen.

VII. Kostenstructuur

Zoals voor de gewone overeenkomsten werd gevraagd de in het transparantieverlag gepubliceerde gegevens over de kostenstructuur over te nemen.

*Erg gediversifieerde
kostenstructuur*

De meeste instellingen hebben geen specifieke regels voor het solidariteitsluik en berekenen hun kosten op basis van dezelfde grondslagen als voor het pensioenluik. De overige instellingen – een minderheid – rekenen één enkel percentage aan dat schommelt tussen 5 % en 20 % van de solidariteitsbijdrage.

Verder kan worden vastgesteld dat de vroegere pensioenkassen allemaal 5 % aanrekenen op de solidariteitsbijdrage.

De in de transparantieverlagen gepubliceerde gegevens over de kostenstructuur zijn dus helemaal niet geuniformiseerd of zelfs maar geharmoniseerd bij de verschillende pensioeninstellingen. Bovendien zijn de regels over de kosten vrij ontoegankelijk voor niet-ingewijden.

VIII. Winstdeelname

Bijna alle pensioeninstellingen antwoorden dat ze geen winstdeelname toekennen voor solidaire dekkingen.

Dit kan verklaard worden door de aard zelf van de solidaire dekkingen, die geen recht geven op de verworven reserves, of ook door het feit dat die producten door de verzekeringsondernemingen worden aangeboden in de vorm van verzekeringsproducten die in beginsel geen aanleiding geven tot de toekenning van een winstdeelneming.

IX. Afkoopvergoeding

De pensioeninstellingen werden tenslotte bevraagd over de afkoopvergoeding bij de solidaire dekkingen.

Zoals voor de winstdeelname is het voor het grootste gedeelte van de solidariteitsprestaties echter weinig waarschijnlijk dat pensioenovereenkomsten afkoop voorzien.

Het feit dat in het kader van het solidariteitsluik niet is voorzien in een afkoopvergoeding, houdt ongetwijfeld verband met het feit dat niet is voorzien in een verworven reserve, waardoor de aangeslotene geen recht heeft op een welbepaald bedrag in het solidariteitsluik.

Conclusie

Dankzij de vruchtbare medewerking van de pensioeninstellingen kon dit eerste tweejaarlijks verslag, conform de artikelen 44, § 4, en 46, § 3, van de WAPZ, worden opgesteld op basis van de gegevens van 2005. Hieruit kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- het aantal zelfstandigen dat bijdragen betaalt voor een VAPZ, stijgt duidelijk, maar ligt toch niet erg hoog in verhouding tot het totale aantal zelfstandigen. In 2005 hebben immers slechts 20 % van de zelfstandigen in hoofd- of bijberoep een bijdrage betaald voor een aanvullend pensioen. Binnen de categorie van de vrije beroepen bedraagt dit percentage 28 %;
- een groot aantal VAPZ-overeenkomsten omvat een solidariteitsluik. 42 % van de in 2005 afgesloten of voortgezette VAPZ-overeenkomsten waren “sociale” overeenkomsten;
- de zelfstandigen met een vrij beroep waarvoor sinds tal van jaren een beroepskas bestaat, vertegenwoordigen 20 % van alle zelfstandigen die in 2005 een bijdrage hebben betaald voor een aanvullend pensioen. Wanneer wordt gekeken naar de sociale overeenkomsten inzake vrij aanvullend pensioen, bedraagt dat percentage zelfs 40 %;
- een hoog percentage aangeslotenen – 40 % – betaalt bijdragen van meer dan € 2.000, wat erop lijkt te wijzen dat de zelfstandigen die bijdragen betalen voor een VAPZ, in hoofdzaak de zelfstandigen met een hoog inkomen zijn;
- wanneer de zelfstandige ervoor heeft geopteerd om bijdragen te betalen voor een vrij aanvullend pensioen, blijft hij dat doen, ook al gaat het om vrijwillige bijdragen; de meeste aangeslotenen blijken inderdaad actieve aangeslotenen te zijn;
- amper 11,6 % van de zelfstandigen die in 2005 met pensioen gingen, genoten een VAPZ;
- op het ogenblik van hun pensionering hebben de meeste gepensioneerden, wanneer hen die keuze werd geboden, geopteerd voor de uitkering van een kapitaal en niet van een rente;.
- wat het beleggingsbeleid betreft, blijkt er een duidelijk verschil te bestaan tussen de verzekeringsondernemingen en de in het VAPZ gespecialiseerde instellingen voor bedrijfspensioen-voorziening;
- verzekeringsondernemingen opteren over het algemeen voor dezelfde beleggingen als in het kader van hun activiteit ‘individuele levensverzekeringen’, wat betekent dat zij in hoofdzaak beleggen in obligaties, terwijl instellingen voor

bedrijfspensioenvoorziening eerder beleggen in aandelen en rechten van deelneming in beleggingsfondsen;

- in verband met de dekking van de solidariteitsprestaties moet worden vastgesteld dat, inzake beleggingen, de voorkeur uitgaat naar liquide middelen, omdat de voorziene prestaties snel moeten kunnen worden uitbetaald;
- wat het rendement van de beleggingen betreft, kan moeilijk een gezamenlijke gedragslijn worden onderscheiden omdat er ter zake een grote verscheidenheid bestaat;
- op het vlak van het gewaarborgd rendement zijn de verschillen minder uitgesproken en in essentie terug te voeren op de wettelijke verplichtingen. In 2005 bedroeg het gemiddeld gewaarborgd rendement 3,04 %;
- de toekenning van winstdeelnemingen lijkt sterk afhankelijk van het gewaarborgd rendement: hoe hoger het gewaarborgd rendement, hoe kleiner de toegekende winstdeelneming om tot een algemeen jaarlijks rendement van 4,20 % te komen;
- de in de transparantieverslagen gepubliceerde gegevens over de kostenstructuur zijn helemaal niet geüniformiseerd of zelfs maar geharmoniseerd bij de verschillende pensioeninstellingen. Bovendien zijn de regels over de kosten vrij ontoegankelijk voor niet-ingewijden. Een uitzondering daarop vormen de in het VAPZ gespecialiseerde instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, die veel eenvoudigere regels hanteren voor de berekening van de kosten;
- wat meer specifiek het solidariteitsluik betreft dat het pensioenluik aanvult in de sociale pensioenovereenkomsten, blijken de meeste pensioeninstellingen een vast pakket prestaties aan te bieden dat de zelfstandige geen keuzevrijheid biedt en over het algemeen hetzelfde type prestaties omvat, namelijk de financiering van het aanvullend pensioen bij invaliditeit en bij primaire arbeidsongeschiktheid, alsook de compensatie van inkomstenverlies bij tijdelijke of permanente arbeidsongeschiktheid.

Toch moet worden opgemerkt dat het VAPZ een materie in volle evolutie is, zowel op reglementair vlak als op het vlak van de producten die door de pensioeninstellingen worden aangeboden.

Bijgevolg kan nu al worden aangekondigd dat de vragenlijst op diverse punten zal worden aangepast: bepaalde vragen blijken immers geen pertinente gegevens op te leveren, terwijl andere vragen zouden kunnen worden verfijnd zodat men over meer gegevens kan beschikken, zonder dat dit echter extra werk oplevert voor de pensioeninstellingen.

Zo zullen bepaalde cijfergegevens worden gevraagd, zoals het

bedrag van de reserves met betrekking tot zowel het pensioenluik als het solidariteitsluik, alsook de omvang van de prestaties in rente en in kapitaal. Het begrip “aangeslotenen” zal worden gepreciseerd om ook over gegevens te kunnen beschikken volgens geslacht en volgens leeftijdsklasse.

Een vergelijking tussen de cijfers in dit verslag en de cijfers die in het volgend tweejaarlijks verslag zullen worden gepubliceerd, zal dan ook bijzonder interessant zijn om de evolutie van de sector echt te kunnen volgen.

Afspraak dus in 2009 voor het volgend tweejaarlijks verslag met de cijfers over 2006 en 2007 en de vergelijking met de cijfers in dit verslag.

Lexicon

- **WAPZ:** Wet op de Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen conform de Programmawet van 24 december 2002 (I), Titel II, hoofdstuk 1, afdeling 4.
- **VAPZ:** Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen. Dit aanvullend pensioen wordt opgebouwd in het kader van de WAPZ.
- **Aanvullend pensioen:** het rust- en/of overlevingspensioen bij overlijden van de aangeslotene vóór of na pensionering, of de ermee overeenstemmende kapitaalswaarde, die op basis van gedane stortingen wordt opgebouwd overeenkomstig de pensioenovereenkomst ter aanvulling van het wettelijk pensioen; artikel 42 van de WAPZ.
- **Pensioeninstelling:** een onderneming of instelling die wordt belast met de opbouw van het aanvullend pensioen en/of de uitkering van de prestaties. Dit kan zowel een verzekeringsonderneming als een instelling voor bedrijfspensioenvoorziening zijn.
- **IBP:** instelling voor bedrijfspensioenvoorziening. Dit is een instelling, anders dan een verzekeringsonderneming, die als doel heeft het opbouwen van extra-legale voordelen met betrekking tot het pensioen, overlijden, invaliditeit of arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen.
- **Vrij beroep:** beroep waarin men als eigen baas diensten verricht aan derden. In het kader van dit verslag worden enkel de geneesheren, apothekers, kinesitherapeuten, tandartsen, advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders geïnvloed.
- **Pensioeninstelling voor vrije beroepen:** in het kader van dit verslag, een pensioeninstelling gespecialiseerd in het aanbieden van VAPZ-overeenkomsten aan apothekers, geneesheren, tandartsen, kinesitherapeuten, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen.
- **RIZIV:** Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering.
- **RIZIV-statuut:** krachtens dit statuut komen apothekers, geneesheren, tandartsen en kinesitherapeuten onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor een RIZIV-tegemoetkoming in de premies of bijdragen die worden gestort in het kader van overeenkomsten die - bij invaliditeit, pensionering of overlijden - renten, pensioenen of een kapitaal waarborgen. Dit statuut wordt geregeld bij art. 54 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen (gecoördineerd op 14 juli 1994).
- **RIZIV-tegemoetkoming:** tegemoetkoming in het kader van het RIZIV-statuut. Deze tegemoetkoming valt buiten de bijdragebeperking vastgesteld in de WAPZ. De beoefenaars van de betrokken medische beroepen kunnen, zoals alle andere zelfstandigen, bijdragen aan een overeenkomst 'aanvullend pensioen' met een solidariteitsluit aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming en ook aan een overeenkomst 'aanvullend pensioen' waaraan al dan niet een solidariteitsluit verbonden is.
- **RIZIV-overeenkomst:** pensioenovereenkomst met een solidariteitsluit die wordt gefinancierd aan de hand van de RIZIV-tegemoetkoming.

- *Actieve aangeslotene*: de zelfstandige die in 2005 bijdragen of premies heeft betaald en die nog steeds actuele of uitgestelde rechten geniet overeenkomstig de pensioenovereenkomst.
- *Slaper*: een aangeslotene die in het verleden een VAPZ-overeenkomst heeft gesloten met een pensioeninstelling maar die tijdens het voorbije jaar (2005) geen bijdrage of premie heeft betaald aan die instelling.
- *Rentegenieter*: een aangeslotene die, eens deze de pensioenleeftijd heeft bereikt, VAPZ-prestaties ontvangen in de vorm van een rente. Ook de rechthebbende die een overlevingsrente of een wezenrente geniet, maakt deel uit van deze groep.
- *Gewone pensioenovereenkomst*: de overeenkomst inzake aanvullend pensioen waarin de rechten en de verplichtingen van de aangeslotene, zijn rechthebbenden en van de pensioeninstelling zijn opgenomen en waarbij de regels inzake de opbouw van het aanvullend pensioen en de uitkering van de prestaties worden bepaald. Bij deze overeenkomst beschikt men enkel over de klassieke pensioenvoordelen.
- *Sociale pensioenovereenkomst*: deze overeenkomst biedt, naast de klassieke pensioenvoordelen en/of voordelen bij overlijden, ook bijkomende voordelen zoals de financiering van het aanvullend pensioen tijdens bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of de betaling van een forfaitaire uitkering in bepaalde gevallen.
- *Solidaire prestatie*: prestaties die men mag aanbieden in het kader van de solidariteit. Ze zijn in het koninklijk besluit van 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten opgesomd. Het betreft onder andere de financiering van het aanvullend pensioen gedurende bepaalde inactiviteitsperiodes, de vergoeding in de vorm van rente bij inkomstenverlies of ook de betaling van een forfaitaire vergoeding in bepaalde gevallen.
- *Vergoeding bij inkomstenverlies*: solidaire prestatie die men ontvangt tijdens periodes van arbeidsongeschiktheid.
- *Premievrijstelling*: solidaire prestatie die bestaat uit de financiering van het aanvullend pensioen gedurende bepaalde inactiviteitsperiodes zoals invaliditeit en moederschapsverlof.
- *Tak 21*: pensioenstelsels die worden beheerd door een verzekeringsonderneming en waarbij het rendement gewaarborgd is door de verzekeringsonderneming. De levensverzekeringscontracten binnen deze tak zijn niet verbonden aan beleggingsfondsen.
- *Tak 23*: pensioenstelsels die worden beheerd door een verzekeringsonderneming en waarbij het rendement niet gewaarborgd is door de verzekeringsonderneming. De levensverzekeringscontracten binnen deze tak zijn wel verbonden aan beleggingsfondsen en zijn dus risicovoller.
- *Referentievoet van de levensverzekeringen*: het gewaarborgd maximumrendement dat een verzekeringsonderneming mag aanbieden en dat bij koninklijk besluit is vastgesteld. Tot 1 juli 1999 bedroeg dit maximumrendement, ook wel de referentierentevoet genoemd, 4,75%. Nadien werd deze rentevoet teruggeschroefd tot 3,75%.

Bijlage: Vragenlijst voor het opstellen van het tweejaarlijkse verslag voor het jaar 2005

Identificatie van de pensioeninstelling	
Naam	
Adres	
Toelatingsnummer ⁵³	
Juridische vorm	

Instructie: Gelieve deze vragenlijst in te vullen met de gegevens betreffende het jaar 2005. Voor de variabele gegevens, zoals ze zich voordoen op 31 december 2005.

I. Pensioenluik⁵⁴

1.	Aangeslotenen enkel bij het gewone VAPZ	Aantal
1.1.	Actieve aangeslotenen	
1.2.	Slapers ⁵⁵	
1.3.	Rentegenieters	

2.	Hoeveel aangeslotenen storten een jaarlijkse premie/bijdrage van	Aantal
2.1.	100 tot 500 €	
2.2.	500 tot 1000 €	
2.3.	1000 tot 1500 €	
2.4.	1500 tot 2000 €	
2.5.	2000 € en meer	

⁵³ Enkel voor de reeds toegelaten pensioeninstellingen.

⁵⁴ Tenzij anders vermeld, dient dit luik te worden ingevuld voor zowel gewone als voor sociale pensioenplannen.

⁵⁵ Het betreft de aangeslotenen die geen premie of bijdrage gestort hebben tijdens het afgelopen jaar en die hun reserves niet hebben overgedragen naar een andere pensioeninstelling.

3.	Aangeboden dekking⁵⁶	
3.1.	Pensioen	0
3.2.	Overlijden	0

4.	Berekeningswijze van de afkoopvergoeding⁵⁷	
4.1.	Percentage van de reserves die het voorwerp uitmaken van de afkoop	
4.2.	Andere (gelieve te verduidelijken)	

5.	Spreiding van de Beleggingen⁵⁸	%
5.1.	Obligaties	
5.2.	Aandelen	
5.3.	Rechten van deelneming in instellingen voor collectieve beleggingen	
5.4.	Andere geld- en kapitaalmarktinstrumenten	
5.5.	Afgeleide producten	
5.6.	Leningen	
5.7.	Onroerend goed	
5.8.	Vastgoedcertificaten	
5.9.	Zakelijke rechten op onroerende goederen	
5.10.	Reserves bij een verzekeringsmaatschappij (enkel voor de pensioenkassen)	

⁵⁶ Aankruisen wat van toepassing is.

⁵⁷ In te vullen indien de aangeboden pensioenovereenkomst voorziet in een afkoopvergoeding die berekend wordt als percentage van de reserves of volgens een andere berekeningswijze. Het pensioen wordt niet beschouwd als een afkoop.

⁵⁸ In te vullen indien de pensioeninstelling niet is toegelaten of indien de pensioeninstelling een verzekeringsonderneming is en waarbij de beleggingen met betrekking tot de WAPZ-producten anders zijn gespreid dan het geheel van de producten "leven".

5.11.	Deel van de herverzekeraars	
5.12.	Andere (te verduidelijken) :.....	

6.	Wijzigingen in de beleggingsstrategie⁵⁹	
6.1.	Betrokken belegging(en):	
6.2.	Voorziene wijziging(en):	
6.3.	Motivering van de wijziging(en):	

7.	Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen	%
7.1.	Bruto jaarlijks rendement	
7.2.	Netto jaarlijks rendement ⁶⁰	

8.	Gewaarborgde rendementsvoet⁶¹	%
8.1.	Tak 21 ⁶² / Resultaatsverbintenis ⁶³	
8.2.	Tak 23 ⁶⁴ / Middelenverbintenis ⁶⁵	

⁵⁹ In te vullen indien u wijzigingen voorziet in de beleggingsstrategie met betrekking op het WAPZ.

⁶⁰ Het beleggingsrendement na alle kosten (instap- en uitstapkosten, beheerskosten, roerende voorheffing, beurstaks,...).

⁶¹ In te vullen indien uw producten van een gewaarborgde rendementsvoet genieten verschillend van de krachtens artikel 47 van de WAPZ gewaarborgde rendementsvoet.

⁶² Voor de verzekeringsondernemingen

⁶³ Voor de pensioenkassen

⁶⁴ Voor de verzekeringsondernemingen

⁶⁵ Voor de pensioenkassen

9.	Kostenstructuur: inhoud van het transparantieverlag

10.	Winstdeelname	
10.1.	Toekenningscriterium	
10.2.	Gemiddeld percentage ⁶⁶	

11.	Gepensioneerden	Aantal
11.1.	die hun pensioen hebben ontvangen onder de vorm van kapitaal	
11.2.	die hun pensioen hebben ontvangen, uitgedrukt in rente	
11.3.	die de omzetting hebben gevraagd van kapitaal in rente (art.50 WAPZ)	

12.	Overdracht van reserves	Naar uw instelling	Vanuit uw instelling
12.1.	Bedrag van de gedurende het boekjaar overgedragen reserves	€	€
12.2.	Aantal personen die hun reserves hebben overgedragen		

⁶⁶ Gemiddeld percentage, per overeenkomst, van de winstdeelname toegekend in verhouding tot de reserve.

II. Solidariteitsluik

Dit gedeelte van de vragenlijst dient enkel te worden ingevuld indien u sociale pensioenovereenkomsten aanbiedt, ook indien u die niet zelf beheert.⁶⁷

Identificatie van de beherende instelling⁶⁸	
Naam	
Adres	
Toelatingsnummer ⁶⁹	
Juridische vorm	

1.	Aangesloten bij het sociale WAPZ contract	Aantal
1.1.	Actieve aangesloten	
1.2.	Begunstigden	

2.	Bijdragen	
2.1.	Globaal bedrag van de bijdragen aan het solidariteitsluik	€
2.2.	Gemiddeld percentage van de bijdrage voor het pensioenluik dat gestort wordt in het solidariteitsluik	%

3.	Solidariteitsprestaties⁷⁰	
3.1.	Vast pakket prestaties	0

⁶⁷ Anderzijds dient de vragenlijst niet te worden ingevuld indien u enkel een solidariteitsvoordeel beheert voor rekening van derden.

⁶⁸ In te vullen indien de beherende instelling verschillend is van de pensioeninstelling.

⁶⁹ Enkel voor pensioeninstellingen die reeds zijn toegelaten.

⁷⁰ Aankruisen wat van toepassing is op de wijze waarop de solidariteitsprestaties worden aangeboden.

3.2.	Prestaties naar keuze van de aangeslotene (à la carte)	θ		
4.	Prestatie ⁷¹	Aantal aangeslotenen	Aantal begunstigen	Bedrag
4.1.	Financiering van de opbouw van het aanvullend rust- en/of overlevingspensioen tijdens de vergoede periode:			
4.1.1.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens primaire arbeidsongeschiktheid			
4.1.2.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens invaliditeit			
4.1.3.	In het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen wegens moederschap			
4.1.4.	In het kader van de faillissementsverzekering			
4.2.	Vergoeding onder de vorm van rente bij inkomstenverlies in geval van:			
4.2.1.	Tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid			
4.2.2.	Overlijden tijdens de beroepsloopbaan			
4.3.	Betaling van een forfaitaire vergoeding met het oog op het dekken van de kosten in geval van:			
4.3.1.	Ernstige ziekte			
4.3.2.	Afhankelijkheid van de gepensioneerde			
4.4.	Verhoging van lopende pensioenrenten of overlevingsrenten			

⁷¹ Verduidelijk het aantal aangeslotenen per prestatie, het aantal aangeslotenen die genieten van de prestatie in 2005 en het gemiddelde bedrag van de prestatie in 2005 dat werd toegekend per aangesloten begunstigde.

5.	Berekeningswijze van de afkoopvergoeding ⁷²	
5.1.	Percentage van de reserves die het voorwerp uitmaken van de afkoop	
5.2.	Andere (gelieve te verduidelijken)	

6.	Spreiding van de beleggingen met betrekking tot het solidariteitsluik	%
6.1.	Obligaties	
6.2.	Aandelen	
6.3.	Rechten van deelneming in instellingen voor collectieve beleggingen	
6.4.	Andere geld- en kapitaalmarktinstrumenten	
6.5.	Afgeleide producten	
6.6.	Leningen	
6.7.	Onroerend goed	
6.8.	Vastgoedcertificaten	
6.9.	Zakelijke rechten op onroerende goederen	
6.10.	Reserves bij een verzekeringsmaatschappij (enkel voor de pensioenkassen)	
6.11.	Deel van de herverzekeraars	
6.12.	Andere (te verduidelijken):.....	

⁷² In te vullen indien de aangeboden pensioenovereenkomst voorziet in een afkoopvergoeding die berekend wordt als percentage van de reserves of volgens andere berekeningswijze. Het pensioen wordt niet beschouwd als een afkoop.

7.	Wijzigingen in de beleggingsstrategie⁷³
7.1.	Betrokken belegging(en):
7.2.	Voorziene wijziging(en):
7.3.	Motivering van de wijziging(en):

8.	Jaarlijks globaal rendement van de beleggingen	%
8.1.	Bruto jaarlijks rendement	
8.2.	Netto jaarlijks rendement ⁷⁴	

9.	Kostenstructuur: inhoud van het transparantieverlag

10.	Winstdeelname	
10.1.	Toekenningscriterium	
10.2.	Gemiddeld percentage ⁷⁵	

⁷³ In te vullen indien u wijzigingen voorziet in de beleggingsstrategie met betrekking op het WAPZ.

⁷⁴ Het beleggingsrendement na alle kosten (instap- en uitstapkosten, beheerskosten, roerende voorheffing, beurstaks,...).

⁷⁵ Gemiddeld percentage, per overeenkomst, van de winstdeelname toegekend in verhouding tot de reserve.